

§ 1 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Andre vice talmannen meddelade

att *Jeff Ahl* (SD) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 1 juli, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Crister Spets* (SD),

att *Katarina Köhler* (S) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 1 juli, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Jamal Mouneimne* (S),

att *Johan Löfstrand* (S) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 1 juli, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Eva Lindh* (S),

att *Leif Nysmed* (S) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 1 juli, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Faradj Koliiev* (S),

att *Mats Persson* (L) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 3 juli, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Camilla Mårtensen* (L) samt

att *Hannah Bergstedt* (S) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 2 augusti, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Linus Sköld* (S).

§ 2 Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att *Marta Obminska* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i konstitutionsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 3 Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade
att Moderaternas riksdagsgrupp anmält Marta Obminska som ledamot
i konstitutionsutskottet samt
att Socialdemokraternas riksdagsgrupp anmält Mattias Vepsä som sup-
pleant i justitieutskottet och i socialutskottet under Arhe Hamednacas le-
dighet.

Andre vice talmannen förklarade vald till

ledamot i konstitutionsutskottet
Marta Obminska (M)

Andre vice talmannen förklarade vald *under tiden den 1 juli–31 au-
gusti* till

suppleant i justitieutskottet
Mattias Vepsä (S)

suppleant i socialutskottet
Mattias Vepsä (S)

§ 4 Utökning av antalet suppleanter

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsut-
drag, tillstyrkt att antalet suppleanter i miljö- och jordbruksutskottet skulle
utökas från 28 till 29.

Kammaren medgav denna utökning.

§ 5 Val av extra suppleant

Val av extra suppleant i miljö- och jordbruksutskottet företogs.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet
Marie Olsson (S)

§ 6 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2016/17:34 för ons-
dagen den 21 juni i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade
kommit in från kulturutskottet.

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2016/17:519

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:519 Åtgärder för strandskydd

av Daniel Bäckström (C)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 14 september 2017.

Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 22 juni 2017

Miljö- och energidepartementet

Karolina Skog (MP)

Enligt uppdrag

Lena Ingvarsson

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2016/17:572

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:572 Grön rehabilitering

av Cassandra Sundin (SD)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 31 augusti 2017.

Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 22 juni 2017

Miljö- och energidepartementet

Karolina Skog (MP)

Enligt uppdrag

Lena Ingvarsson

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2016/17:574

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:574 Hanhikivi kärnkraftverk

av Stig Henriksson (V)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 14 september 2017.

Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 22 juni 2017

Miljö- och energidepartementet

Karolina Skog (MP)

Enligt uppdrag

Lena Ingvarsson

Expeditions- och rättschef

§ 8 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

EU-dokument

KOM(2017) 291 till finansutskottet

KOM(2017) 295 till försvarsutskottet

KOM(2017) 315 till utrikesutskottet

KOM(2017) 329 till finansutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 15 september*.

Svar på
interpellationer

§ 9 Svar på interpellation 2016/17:560 om införande av ett alterneringsår

Anf. 1 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA
JOHANSSON (S):

Herr talman! Christian Holm Barenfeld har frågat mig hur ett alterneringsår skulle kunna bidra till att minska den kompetensbrist som finns på svensk arbetsmarknad.

Regeringen beslutade den 24 maj 2017 att en särskild utredare ska utreda arbetstagares möjligheter till utveckling och omställning under arbetslivet, samtidigt som andra får möjlighet till arbetslivserfarenhet, genom ett alterneringsår. En välfungerande arbetsmarknad med goda förutsättningar för omställning har visat sig vara en framgångsfaktor såväl i goda tider som i dåliga. Ännu bättre är det om arbetskraftens omställningsförmåga också kan vara något som utgår ifrån individuella arbetstagares personliga behov. Ett alterneringsår kan vara en sådan åtgärd som öppnar möjligheter för anställda att bidra till omställning och utveckling under trygga former.

Det finns människor som har trygga jobb men som kan uppleva att det inte är hållbart i längden och att de därför måste ställa om, till exempel genom att skaffa sig ny kompetens, byta jobb eller arbetsuppgifter, under en period vara ledig eller starta företag. Regeringen vill öka möjligheterna för människor att flexibelt ta ansvar för att arbeta hela arbetslivet. Att utreda möjligheten till ett alterneringsår ska ses i det sammanhanget.

Andra känner sig stressade över att inte kunna planera sin framtid till följd av osäkra anställningsförhållanden eller en oro för ”hyvling” av arbetstimmarna. Regeringen beslutade därför att utredaren också ska utreda bland annat arbetstagares skydd mot förändrade anställningsförhållanden i samband med omreglering av sysselsättningsgraden, skydd i anställningen för intermittert anställda samt om arbetstagare bör få rätt till en sysselsättningsgrad som motsvarar den faktiska arbetstiden under vissa förutsättningar.

Då Christian Holm Barenfeld, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav andre vice talmannen att Erik Andersson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 2 ERIK ANDERSSON (M):

Herr talman! Sverige befinner sig i en högkonjunktur, och alla som kan arbeta ska arbeta. Vi måste öka antalet arbetade timmar i ekonomin för att klara välfärden och i förlängningen de framtida pensionerna.

I detta läge kommer Socialdemokraterna dragandes med en utredning om friår, eller alterneringsår som de nu kallar det. Man ska få betalt för att inte jobba. Det blir även svårt att ersätta dem som går på friår med annan arbetskraft som kan ta deras arbete under ett år.

Det råder brist på kompetens inom flera yrken. Och det blir inte bättre med ett friår, i synnerhet inte efter att S-regeringen höjer skatten för många vanliga yrkesgrupper. Det blir fler som får betala statlig skatt, vilket gör att det lönar sig mindre att jobba mer. Totalt sett minskar antalet arbetade timmar i ekonomin.

Fler kvinnor är i dag borta från jobbet på grund av psykisk ohälsa än på grund av fysiska besvär, och för män är psykisk ohälsa en lika vanlig sjukskrivningsorsak som fysisk ohälsa. Det grundar sig till stor del i bristande ledarskap hos offentliga arbetsgivare. Moderaterna har lagt resurser på att man ska kunna kontrollera de arbetsplatser som sticker ut särskilt när det gäller psykisk ohälsa. Vi lägger till och med mer pengar på Arbetsmiljöverket än regeringen för detta ändamål när det gäller psykisk ohälsa men även totalt.

Om syftet är att komma åt sjukskrivningar, i synnerhet för sjukskrivningar på grund av psykisk ohälsa, kommer ett friår inte att vara lösningen.

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering skrev i sin utvärdering av friåret att det inte finns något mätbart stöd för att ett friår reducerar framtida sjukfrånvaro, varken i fråga om antalet sjukfrånvarotillfällen eller i fråga om antalet sjukfrånvardagar. Däremot påskyndade det människors pensionsbeslut. Personer som tog ett friår tenderar att gå i pension tidigare.

Det finns inte heller någon större entusiasm från de egna socialdemokratiska leden. Då tänker jag mest på facken. Kommunals ordförande blev förvånad över att beslutet kommer nu när man ska lägga full kraft och energi på att fler ska kunna få jobba i välfärdssektorn, eftersom välfärdssektorn skriker efter arbetskraft, som ministern säkert känner till. Kommunal förstår inte heller hur det ska fungera i praktiken när det är en sådan arbetskraftsbrist i dag. Jag delar Kommunals uppfattning just på denna punkt.

Även TCO:s ordförande är tveksam till alterneringsår, eller friår, och om det är rätt modell att införa i dag.

Detta är ytterligare ett märkligt förslag från socialdemokratin som ligger helt fel i tiden, och det fyller ingen funktion. Det bidrar inte till att öka antalet arbetade timmar, det dränerar arbetskraften på kompetens och det beräknas kosta 2 miljarder kronor.

1 miljon människor befinner sig i utanförskap och bidragsberoende. Det vore bättre att lägga energi på att dessa människor kommer i arbete än att regeringen lägger energi på att människor ska vara lediga.

Hur kan ett alterneringsår, eller friår, bidra till att minska den kompetensbrist som vi har på svensk arbetsmarknad? Vi får höra vad ministern svarar.

Herr talman! Alla som kan arbeta ska arbeta. Där är Erik Andersson och jag överens.

Det stämmer inte att vi har ett minskat antal arbetade timmar i ekonomin – tvärtom. Antalet arbetade timmar i ekonomin ökar, och så ska det vara. Vi behöver fler arbetade timmar och också fler människor i arbete. För att åstadkomma detta behövs det en aktiv arbetsmarknadspolitik, men framför allt en ekonomisk politik som ser till att företag kan och vill investera och anställa. En sådan politik har vi på plats, och vi ser att jobben växer till.

Men vi måste också förlänga arbetslivet. Alltför många människor lämnar arbetslivet i förtid, och alltför många människor är i dag sjuk-skrivna. Det är ett oerhört slöseri med kompetens att människor är borta från arbetslivet eller att människor ratas. Det händer faktiskt ibland att människor också av åldersskäl blir bortratade från arbetsmarknaden.

Erik Andersson vet tydligen redan hur ett alterneringsår skulle se ut, vad det skulle kosta och vilka effekter det skulle få. Det vet inte jag. Det är därför jag har tillsatt en utredning som ska titta på detta och komma med förslag. Efter att utredningen är klar och förslag finns ska jag och regeringen ta ställning till om det är bra förslag och om vi ska gå vidare med dem.

Låt mig ändå säga, herr talman, att en av de viktigaste utmaningarna vi står inför i Sverige just nu – och som vi delar med många andra länder – är att öka omställningsförmågan. Sverige har i en internationell jämförelse en mycket stor omställningsförmåga. Vi ser det på att vi har mycket omställning och att en stor andel av de jobb som ställs om eller förändras innehåller ny kompetens eller ny teknik i sin användning. Det delar vi med de övriga nordiska länderna, och det är förmodligen en effekt av den svenska eller nordiska arbetsmarknadsmodellen.

Det är dock helt klart att många är oroliga över att inte kunna hänga med i den utveckling som sker. Självklart har arbetsgivarna ett jättestort ansvar, och självklart har regering och riksdag ett stort ansvar – till exempel genom de stora satsningar vi gör på arbetsmiljöarbetet på Arbetsmiljöverket och en ny arbetsmiljöstrategi. Regeringen vill dock även se om det finns möjligheter att utöka individens ansvar för den egna omställningen.

Typexemplet är ju att man har ett jobb och faktiskt själv inser att det inte är hållbart i längden. Man kanske inser att man inte kommer att orka ända fram till pensionen i just det arbetet, trots arbetsmiljöinsatser, eller att man inte kommer att trivas så bra att man kan göra ett bra jobb. Man skulle vilja ta ett annat steg i livet – kanske prova att starta ett företag, kompetensutveckla sig eller ta en annan väg i arbetslivet.

Det är det som är perspektivet med alterneringsår: att titta på komplementet att också individen kan ta ansvar för sin möjlighet att vara kvar i arbetslivet fram till pensionsålder – och gärna också efter pensionsålder, för vi behöver att människor stannar mycket längre på arbetsmarknaden än de generellt sett gör i dag.

Anf. 4 ERIK ANDERSSON (M):

Herr talman! Antalet arbetade timmar kan knappast öka i en framtid där man har ett alterneringsår eller ett friår. Det innebär nämligen att människor får lön för att inte arbeta, även om det sker i en sorts omställning. Omställningen är ju redan i dag individens ansvar, som jag ser det.

Jag vet inte om ministern själv tror på detta, men om man låter den tidigare partisekreteraren för Miljöpartiet – ett parti som har gått till val på att återinföra friåret – utreda frågan finns det ju en risk att det redan är givet vilket svar utredningen kommer att komma fram till. Jag kan slå vad om att den kommer fram till att det vore jättebra att införa detta.

Förhoppningsvis kommer ministern att rata förslaget, för det känns inte riktigt som att ministern själv tycker att det är särskilt bra. Varför ska skattebetalarna stå för 2 miljarder kronor för något som är människors ansvar? Varför ska staten gå in och ta ansvar för enskilda individer under ett alterneringsår? Frågan är också vilka detta kommer att gälla. Hur gör man urvalsprocessen? Ska alla som känner för att få ett alterneringsår för att pröva på något annat få det, eller blir det bara ett fåtal väl valda personer?

Det känns inte som att utredningen kommer att vara vare sig objektiv eller opartisk. En annan fråga är också hur man ska kunna ersätta de personer ministern tar upp – de som känner att de kanske måste orka hela arbetslivet. Många av dem jobbar inom vården, exempelvis som sjuksköterskor. Hur ska man kunna ersätta dem när det finns en sådan brist på sjuksköterskor i dag i de kvalificerade yrkena? Likaså kan vi ta skolan eller polisen som exempel. Det blir väldigt svårt att ersätta en person som har en yrkesutbildning – eller en utbildning över huvud taget.

Detta är ett galeit förslag, herr talman, eller snarare en galen utredning som kanske blir ett förslag. Det är endast slöseri med skattebetalarnas pengar.

Anf. 5 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA
JOHANSSON (S):

Herr talman! Redan i dag är människor lediga för kompetensutveckling, med lön. Det är arbetsgivaren som betalar, och det är arbetsgivaren som beslutar när man har möjlighet och rätt till kompetensutveckling när man har ett jobb. Det är rimligt att det är så, och så bör det fortsätta att vara.

Om man är arbetslös och behöver en utbildning för att komma tillbaka till arbetsmarknaden tar skattebetalarna i ganska stor utsträckning den kostnaden inom arbetsmarknadspolitiken eller inom insatser i den generella utbildningspolitiken.

Åtskilliga utredningar och arbetsmarknadens parter har gång på gång kommit fram till att vi har ett glapp när det gäller den typ av kompetensutveckling som inte är direkt motiverad utifrån det arbete man just nu har, det vill säga det som är arbetsgivarens ansvar, utan vänder sig till människor som har jobb – och som naturligtvis inte har någon längtan efter att bli arbetslösa.

Vem ska finansiera detta, och hur ska den typen av kompetensutveckling bli praktiskt möjlig? Det är en av de absolut största och viktigaste frågorna att lösa. Jag vet inte svaret på den frågan, men det är absolut värt

att vända på ett antal stenar och utreda olika alternativ för att komma närmare svaret. Det kanske inte finns bara en lösning; det är möjligt att det finns flera.

En viktig fråga som Erik Andersson pekar på är vem som ska betala. Ska det vara skattebetalarna, arbetsgivarna, den enskilde eller en kombination? Ska kombinationen se olika ut beroende på olika situationer i arbetslivet? Jag vet inte detta, men det är absolut värt att utreda frågan och titta på vilka förslag man kan få fram. Sedan får man naturligtvis remissbehandla, debattera och se vilka lösningar som är realistiska, har stöd och kan bidra till att fler stannar längre i arbetslivet och kan bidra längre.

Ett av de absolut största problemen vi har i dag är att så många människor, inte minst inom välfärdssektorn – kompetenta, kvalificerade människor – är sjukskrivna på långtid. Många blir också sjukskrivna tidigt i sitt arbetsliv. Detta är helt orimligt. Vi har nu äntligen börjat vända utvecklingen, men mycket mer behöver göras. Det är naturligtvis så att arbetsgivaren har hela ansvaret för arbetsmiljön på arbetsplatsen, men det är också rimligt att titta på andra sätt att komplettera.

Avslutningsvis vill jag säga att jag har stort förtroende för Anders Wallner som utredare, herr talman. Jag är helt säker på att han kommer att följa direktiven och lägga fram förslag som är väl grundade och som vi sedan får diskutera och ta ställning till.

Anf. 6 ERIK ANDERSSON (M):

Herr talman! Jag förstår att ministern säger sig ha stort förtroende för den utredare man har tillsatt. Men om man vill ha en objektiv, opartisk utredning, varför tillsätter man då en person som är medlem i ett parti som har gått till val på att återinföra friåret? Då känns det ju som att det redan är givet vilket svar utredningen kommer att komma fram till. Jag kan slå vad med ministern om att utredningen kommer att komma fram till att detta är ett jättebra förslag; jag ser ingen annan möjlighet.

På tal om arbetsmiljön är den psykosociala arbetsmiljön desto viktigare att titta på. Här har arbetsgivaren ett ansvar, och även arbetstagarna har givetvis ett ansvar. Man har ju ett gemensamt ansvar för hur stämningen är på jobbet. När det gäller den psykosociala arbetsmiljön grundar sig mycket på organisation och vilka chefer man har. Ledarskapet är en viktig faktor, och där brister tyvärr en hel del offentliga arbetsgivare. Vi kan se i de olika siffrorna att det oftast är de offentliga arbetsgivarna som sticker ut när det gäller sjukskrivningar med psykosociala orsaker.

Herr talman! Jag anser att man inte ens behöver utreda den här frågan. Det kommer att bli ett enormt slöseri med skattebetalarnas pengar. Nu visste ministern inte vem som skulle betala, men det är alltid någon annan som får betala – och ”någon annan” är alltid svenska folket. Detta kommer inte att leda till någon nytta. Det är märkligt, herr talman, hur ett arbetareparti har blivit ett bidrags- och skattehöjarparti.

Anf. 7 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA
JOHANSSON (S):

Herr talman! Arbetsgivare i offentligt finansierad verksamhet har problem med arbetsmiljön i större utsträckning. Det vi har sett från Arbetsmiljöverket är inte att det är någon skillnad på om det hela är offentligt

eller privat utfört, utan det är snarare den offentligt finansierade verksamheten, framför allt vård och omsorg, som har stora problem vad gäller arbetsmiljön.

Det har kommit en förtjänstfull rapport från Arbetsmiljöverket under våren. Denna rapport är en bra grund för det nödvändiga arbete som arbetsgivarna måste göra. Min kollega Annika Strandhäll har dragit igång och fått med sig parterna på ett mycket ambitiöst arbete för att få ned sjukskrivningarna. Detta behöver göras, och det finns ingen inbördes motsättning här.

Herr talman! Jag har redan svarat på hur jag ser på vikten av att vi utreder och att vi vänder på alla stenar och tittar på olika förslag som kan bidra till att kompensera för frånvaron av fungerande system för omställning och kompetensutveckling i arbetslivet utöver det som är arbetsgivarens ansvar.

Avslutningsvis vill jag säga detta: Jag tror att det är viktigt – och det är något som regeringen och jag själv gärna står upp för – att vi gör skillnad på när en person företräder sitt parti och när personen arbetar i statens tjänst.

Vi har många goda exempel på företrädare för olika politiska partier – företrädare för alla politiska partier, inte minst för Moderaterna – som har haft en roll som partiföreträdare och senare har haft en roll som landshövding eller utredare eller på annat sätt arbetat i statens tjänst. Dessa företrädare har utfört sitt arbete förtjänstfullt och har vetat att skilja på rollerna som partiföreträdare och som tjänstgörande för staten. Jag vet att Anders Wallner kan skilja på dessa roller.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2016/17:561 om ett ökat antal arbetslösa

Anf. 8 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA
JOHANSSON (S):

Herr talman! Erik Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att minska arbetslösheten och antalet långtidsarbetslösa.

Att antalet inskrivna hos Arbetsförmedlingen ökar just nu är en väntad utveckling och huvudsakligen en följd av att många av de flyktingar som kom till Sverige under 2015 nu har fått sitt uppehållstillstånd prövat. De som fått uppehållstillstånd skriver nu in sig på Arbetsförmedlingen i etableringsuppdraget för att påbörja sin etableringstid, studera svenska för invandrare och söka jobb.

Att antalet inskrivna på Arbetsförmedlingen ökar betyder därför inte att arbetsmarknaden har försämrats. Tvärtom är utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden stark.

Sedan regeringen tillträdde har sysselsättningen ökat med 200 000 personer. Omkring 70 procent av sysselsättningsökningen har tillkommit bland utrikes födda. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda är nu den högsta sedan man 2005 började att mäta detta i Sverige.

Den officiella arbetslöshetsstatistiken från SCB visar att arbetslösheten fortsätter att minska. I april uppgick arbetslösheten till 6,6 procent, jämfört med 7,9 procent vid regeringsskiftet. Det mål som den tidigare regeringen

satte upp 2014 om 5 miljoner sysselsatta till 2020 har vi redan nått – tre år tidigare.

Men det kvarstår stora problem och utmaningar på arbetsmarknaden. För att nå regeringens mycket ambitiösa mål om att ha EU:s lägsta arbetslöshet år 2020 måste också personer som i dag står långt ifrån arbetsmarknaden komma i jobb. Andelen av de arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden har ökat under många år. Det gäller främst dem som saknar en fullföljd gymnasieutbildning, dem som är födda utanför Europa, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt äldre arbetslösa.

I dag råder det stor brist på arbetskraft inom många yrken och sektorer. Många av de yrken inom vilka det i dag råder brist på arbetskraft kräver inte en lång utbildning, utan rätt yrkesutbildning räcker långt.

Jag är därför bekymrad över att så få av de inskrivna på Arbetsförmedlingen, inte minst personer i etableringsuppdraget, går över till utbildning. Att fler går över till utbildning är avgörande för att minska arbetslösheten, möta arbetsmarknadens behov och långsiktigt komma till rätta med den tudelade arbetsmarknaden.

Vägar till utbildning har därför stärkts och kommer att stärkas ytterligare genom det studiestartsstöd som i juli 2017 införs för arbetslösa med kort utbildning. Ett stort kunskapslyft med 70 000 nya utbildningsplatser har initierats. Regeringen ser också över möjligheten till CSN-lån för att ta körkort.

För att stimulera framväxt av jobb med lägre kvalifikationskrav har regeringen utökat RUT, och användningen av RUT slår nu rekordnivåer. Vi vet att subventionerade anställningar är ett effektivt sätt att få personer som står långt från arbetsmarknaden i jobb. Genom extratjänster och moderna beredskapsjobb har möjligheten till arbete stärkts för dem som varit arbetslösa mycket länge eller är nya i Sverige, och vi ser att dessa satsningar utvecklas i god takt.

Regeringen ser också över de subventionerade anställningarna för att göra dem enklare och mer träffsäkra. Regeringens åtgärder och ekonomiska investeringar syftar till att skapa fler jobb samt till att stärka och korta vägen till arbete för både nyanlända och övriga arbetslösa.

Genom att ta till vara de resurser som finns hos dem som kommit till Sverige har vi möjlighet att både minska arbetslösheten och möta den stora efterfrågan på arbetskraft som råder.

Anf. 9 ERIK ANDERSSON (M):

Herr talman! Jag vill börja med att önska ministern en glad sommar. Detta är med största sannolikhet min sista interpellationsdebatt med ministern under det här riksdagsåret. Jag tycker att ministern har jobbat på bra men, givetvis, i fel riktning.

Herr talman! Vi befinner oss i en märklig situation. Trots en högkonjunktur ökar antalet arbetslösa som är inskrivna på Arbetsförmedlingen för andra månaden i rad. Jobbklyftan mellan inrikes och utrikes födda ökar. Arbetsförmedlingen själva kallar det ett trenderbrott. Samtidigt minskar andelen långtidsarbetslösa som får någon sorts aktivitet från Arbetsförmedlingen.

Den rödgröna regeringen är mycket längre ifrån målet om EU:s lägsta arbetslöshet nu än när den tillträdde, samtidigt som vi befinner oss i en

högkonjunktur. Antalet arbetslösa uppgår nu till 352 856 personer – 352 856 personer.

De åtgärder som ministern presenterat har knappt gjort någon nytta för dessa personer. Av 32 000 utlovade traineetjänster blev det 473. Av 20 000 utlovade extratjänster blev det 3 713. Av 13 000 utlovade utbildningskontrakt blev det endast 2 555. Av 5 000 beredskapsjobb blev det 495. Det enda som regeringen har lyckats med när det gäller dessa åtgärder är att uppnå siffran vad gäller beredskapsjobb, för man hade endast utlovat 500 sådana under 2017.

Det sammantagna betyget för regeringen är icke godkänt eller, om man ska tala i betygstermer, ett stort F.

Det är väldigt riskabelt att antalet arbetslösa ökar i en högkonjunktur. När lågkonjunkturen kommer – vilket den kommer att göra någon gång, frågan är bara när – blir det ännu svårare för dessa människor att komma in på arbetsmarknaden.

Här har regeringen ett stort ansvar. Bakom varje siffra finns en människa, och det är en människa som inget hellre vill än att ha ett jobb att gå till.

Anf. 10 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S):

Herr talman! De utmaningar som vi står inför och som vi är mitt uppe i är enormt stora och ska på inget sätt underskattas. Men för att kunna klara av dem och angräpa dem på rätt sätt gäller det att se vari problemet består.

Vi ser att vi har en minskning eller en stabil utveckling när det gäller alla grupper som är inskrivna på Arbetsförmedlingen utom dem som är inskrivna i etableringsuppdraget. Det är alltså inte så att vi har någon generell ökning av arbetslösheten bland till exempel utrikes födda, utan vi har ett ökat antal inskrivna i etableringsuppdraget.

Varför är då detta viktigt att säga? Jo, det betyder att det inte har blivit svårare för utrikes födda att få jobb på den svenska arbetsmarknaden. Det som har hänt är i stället att vi har fått ett stort tillskott av personer som just har anlänt till Sverige och som är inskrivna i det normalt tvååriga etableringsuppdraget. Många har ännu bara kommit en liten bit på vägen inom detta etableringsuppdrag, men de finns i statistiken som inskrivna på Arbetsförmedlingen i kategorin arbetslösa, som alla är på Arbetsförmedlingen.

Jag och regeringen tror att det är viktigt att vi sätter in insatser för just denna grupp, eftersom vi ser att det är där vi har problemen och de stora utmaningarna. Det handlar om att effektivisera etableringsuppdraget väsentligt. Vi behöver utnyttja den tiden väsentligt bättre.

Glädjande nog fattade riksdagen i förra veckan beslut om en stor reformering av etableringsuppdraget. Detta skedde i stor och bred enighet mellan de fyra borgerliga partierna och regeringen.

Den tidigare regeringens etableringsuppdrag hade många bra delar, till exempel fokus på jobb och rättigheter för individen. Det fanns även sådant som var mindre bra, såsom etableringslotsar, som vi har tagit bort.

Det vi gör med den nya lagen är att vi tillför möjligheten att ställa krav på individen, för rättigheter och krav måste balanseras, och det har de inte riktigt gjort i etableringsuppdraget. Den 1 januari kommer den nya lagen och många nya förordningar att gälla som gör att vi kan ställa tydligare

Prot. 2016/17:132

27 juni

Svar på
interpellationer

krav på den som deltar i etableringsuppdraget. Jag ställer också krav på Arbetsförmedlingen att effektivisera insatserna och arbetet under tiden i etableringsuppdraget.

När vi ser till statistiken ska vi ha fokus på hur vi ökar utflödet till arbete från etableringsuppdraget, men, herr talman, jag vill lägga till hur vi också ökar utflödet till utbildning. En betydande andel av de nyanlända är både unga och har kort utbildning. Samtidigt har vi en bristsituation i många yrken som kräver yrkesutbildning men inte högskoleutbildning. Det borde gå att åstadkomma en bättre matchning genom att rusta personer med de yrkeskunskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden.

Anf. 11 ERIK ANDERSSON (M):

Herr talman! Jag måste säga att Socialdemokraterna har haft turen att regera under en högkonjunktur, och vi är i och för sig alla glada för att det går bra för Sverige. Det går bra för våra företag. De insatser som företagen gör genom att anställa människor är vi alla glada över, och de är bra för Sverige. Men det går mindre bra med de insatser som regeringen gör för att minska arbetslösheten.

Sammantaget kan man säga att det är företagen, oavsett regeringens politik, som ser till att anställa och att arbetslösheten sjunker. Men då har vi problemet med de långtidsarbetslösa. Det stora problemet är att om de inte kommer in i jobb nu kommer de knappast att komma in i jobb när det blir en lågkonjunktur.

Ministern talade om krav, och det var efterlängtat. Äntligen är det kravlösa samhället över. Jag håller med dig om att krav är bra och att krav ska ställas, för utan krav blir det ingen åtgärd.

Moderaterna har två tydliga jobbmål. Vi vill börja med att halvera jobbklyftan mellan inrikes och utrikes födda och att en halv miljon nya jobb skapas till 2025.

Vi vill göra om Arbetsförmedlingen så att den blir mer som en kontrollmyndighet, medan jobben ska förmedlas av dem som är experter på det, och, fru minister, inte som tidigare när det handlade om jobbcoacherna, utan det här ska ge bättre resultat.

Det ska vara en bidragsform för olika anställningar. Vi vill göra det enkelt för arbetsgivarna. Då tänker jag främst på företagen, för det är ju de som skapar jobben. Är man företagare har man inte tid med överbyråkrati. Det måste vara lätt att göra rätt.

Jag har träffat många företagare som har haft kontakt med Arbetsförmedlingen och har kunnat tänka sig att anställa någon som har något bidrag. Men det är så himla överbyråkratiskt, fru minister, så till slut tröttnar företagarna, tyvärr, på att ha kontakt med Arbetsförmedlingen. Det är tråkigt, för det är ju företagen som skapar jobb.

Givetvis är vi alla glada över att vi har en högkonjunktur, men tyvärr ser vi att regeringen höjer skatterna på jobb eller väljer att slänga ut viktiga företag ur landet, som Nordea.

Bostäder är också en viktig del om man ska få jobb någonstans. Man gör det dyrare att bygga hyresrätter genom försämringar av ränteavdragen, och man gör det dyrare att bo på landsbygden – jag tänker då främst på flygskatten.

Det är tur att regeringen regerar i en högkonjunktur, för annars hade det gått väldigt illa för landet, herr talman.

Anf. 12 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA
JOHANSSON (S):

Herr talman! Det här är en diskussion som vi har haft många gånger, också när jag har varit företrädare för tidigare socialdemokratiska regeringar.

Har socialdemokratiskt ledda regeringar tur och borgerliga regeringar otur? Det kan ju vara så. Varje gång vi har en borgerlig regering vänds överskott till underskott i statens finanser och arbetslösheten ökar. Med en socialdemokratisk finansminister vänder vi underskott till överskott i statens finanser och sänker arbetslösheten. Är det tur eller skicklighet, eller är det politikens innehåll som spelar roll?

Nu är det så att det inte är vi politiker som sätter betyg på oss själva, och det är väl tur det. Erik Andersson gav mig underkänt. Det är ju väljarna som sätter våra betyg. Det är det som är speciellt med att vara politiker och företräda ett politiskt parti. Väljarna har nämligen alltid rätt när de sätter sina betyg och röstar i val, och vi har att förhålla oss till detta. Och sett till hur väljarna, i alla fall i opinionsundersökningar, bedömer regeringens politik verkar det som att Erik Anderssons parti har större problem än vad regeringen har.

Herr talman! Det ska vara lätt att göra rätt, och jag delar uppfattningen att det definitivt behövs en ordentlig förändring och förenkling av de arbetsmarknadspolitiska stöden och anställningsstöden.

Om vi ska ärliga, Erik Andersson, har inte denna flora av subventionerade anställningar skapats under en socialdemokratisk regering; de fanns också tidigare. Det är ett gammalt problem att man försöker detaljstyra alltför mycket i sin iver att få till det mest perfekta anställningsstödet, men det resulterar i en flora som blir oöverskådlig, både för arbetsförmedlare och arbetsgivare, och i alltför mycket byråkrati. Tyvärr lyckas man heller inte alltid komma åt dem som missbrukar systemet.

Jag har sagt tidigare och säger gärna igen att det var svårare att reformera anställningsstöden än vad jag förutsåg. Jag var tvungen att tillsätta en större utredning för att göra det, och utredningens arbete har gått väldigt bra.

Jag räknar med att i höstens budgetproposition kunna presentera förslag om rejäla förenklingar av anställningsstöden, som är mycket efterlängtade av arbetsgivarna men också av arbetsförmedlarna.

Anf. 13 ERIK ANDERSSON (M):

Herr talman! Jag delar ministerns uppfattning att det är väljarna som avgör hur vi har skött oss. Vi upphandlas, kan man säga, vart fjärde år och får sedan se vilken regering som bildas efter ett val. Men jag måste ändå säga att om det är tur att Socialdemokraterna oftast regerar i en högkonjunktur var det faktiskt tur att vi hade Anders Borg som regerade under en av de största finanskriserna, under förrförra mandatperioden. Det var tur för Sverige helt enkelt.

Herr talman! Det är ren konsumentupplysning från min sida till väljarna när jag säger att regeringen har misslyckats. Det är givetvis också ett sätt för mig att försöka vända den dåliga opinionen för mitt parti. Det är klart att vi alla måste arbeta hårt för att vända opinionen.

I övrigt har jag inte mer att tillägga, herr talman, förutom att jag önskar ministern en trevlig sommar.

Prot. 2016/17:132
27 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 14 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA
JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag vill också önska Erik Andersson en skön sommar. Vi har tillbringat många fredagar här tillsammans, och jag ser fram emot att vi kommer att göra det med nya krafter också efter sommaren. Jag hoppas att du får en skön och vilsam sommar.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2016/17:570 om gotländsk elförbindelse

Anf. 15 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Jesper Skalberg Karlsson har frågat mig om jag och regeringen kommer att verka för att en tredje elförbindelse mellan Gotland och fastlandet upprättas.

Bakgrunden till frågan är att styrelsen i affärsverket Svenska kraftnät beslutat att avbryta arbetet med den planerade elförbindelsen mellan fastlandet och Gotland.

Den 14 juni i år svarade jag skriftligen på samma fråga från Jesper Skalberg Karlsson. Av svaret följer att en grundläggande förutsättning är att jag som statsråd inte kan ha synpunkter i enskilda ärenden som hanteras av en myndighet. Vidare beskrev jag kort Svenska kraftnäts uppdrag och underströk att jag förutsatte att Svenska kraftnät fullt ut hade beaktat sitt uppdrag när beslutet att avbryta arbetet med Gotlandsförbindelsen fattades.

Jag gör ingen annan bedömning i dag än den som framgår av det skriftliga svaret.

Anf. 16 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Jag tackar ministern för svaret.

En tredje elkabel till Gotland har planerats och diskuterats i tio år. I flera omgångar har Svenska kraftnät bekräftat planerna, och många har säkert gjort investeringar i förnybar elproduktion i förvisning om att nätet kommer att hålla även när de nuvarande två kablarna når sin ekonomiska och tekniska livslängd runt 2030–2035.

Men nu går planerna om intet. Svenska kraftnät avbryter arbetet, och en ganska stor osäkerhet infinner sig när det nu blir allt svårare att göra en rimlig kostnadskalkyl för den förnybara investering man som enskild planerar.

Här ska sägas att Gotland på många sätt är lämpligt för förnybar elproduktion. Ön är platt, så det blåser rakt över. Vår högsta punkt är sopberget. Lägg därtill att vi vinner solligan nästan varje år. Det är få förunnat. Drömmen är också att under blåsiga sommardagar kunna vända på strömmen och skicka energi till fastlandet.

Men under kalla och vindstilla vinterdagar krävs det att ön är uppkopplad mot fastlandet för att dra nytta av den stabila svenska vattenkraften, reglerkraften, som verkligen är en styrka för oss, och kärnkraften, så länge den finns kvar.

På ett holistiskt plan ser det ungefär likadant ut i hela Norden. Vi går mer och mer mot ett integrerat elnät där den som just nu har bäst förutsättningar att producera energi också får ut den i nätet.

Visst görs det framsteg på energiområdet, stora framsteg, med vågkraft, med smarta elnät, med lagring och med nya mer effektiva solpaneler som använder alger för att ta upp ny energi.

Men ett land som Sverige med så höga klimatambitioner kan inte anta att hela omställningen kommer att kunna genomföras med enbart innovationer. Det vore naivt.

Lägg därtill att Gotland har ett unikt läge mitt i Östersjön, och beakta läget i händelse av kris. Gotland kan på kort tid isoleras och avskärmats, och varje insats för att förhindra onödiga nödsituationer bör ses ur ett totalförsvarsperspektiv. Man skulle nästan kunna kalla en tredje kabel för en beredskapskabel.

Ändå har statsrådet inte några åsikter om den tredje kabeln, som lovats Gotland i tio år. Är det inte lite märkligt?

Anf. 17 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Även jag har en viss erfarenhet av Gotland. Jag gjorde min värnplikt där i början av 1990-talet och befann mig på ön från oktober till juli. Jag kan bekräfta att det blåser ganska mycket där, även på vintern.

Detta är vår stora utmaning i Sverige. Vi har stora överskott av elektricitet och energi på somrarna och oftast även på vintrarna. Det är därför Sverige är en nettoexportör av elektricitet. Vi är det i dag och kommer även fortsättningsvis att vara det.

Vi har i den energipolitiska överenskommelsen mellan regeringen och tre av riksdagspartierna, däribland Moderaterna, kommit överens om att ambitionen även framdeles är att Sverige ska vara en nettoexportör av elektricitet. Vi har ju mycket goda förutsättningar att generera elektricitet tack vare den vattenkraft som Jesper Skalberg Karlsson talar om och som på många sätt är en välsignelse för vårt land. När det gäller kärnkraften har vi enligt industrin sex reaktorer efter 2020. Hur länge dessa kommer att drivas är, enligt samma uppgörelse, upp till industrin.

Det blåser mycket i vissa delar av vårt land. Jag har lärt mig att det blåser i snitt en och en halv meter mer per sekund i Sverige än i Tyskland. Det ger tydligen 25–30 procent mer el, vilket är bra.

Vi har alltså goda förutsättningar.

Vad gäller Gotlands elförsörjning finns det i dag två kablar. De klarar gott och väl av försörjningen, och med de investeringar som görs kommer den att säkras för ganska lång tid framöver.

Jag tror att ledamoten är fullt medveten om att en minister inte kan kommentera ett enskilt myndighetsbeslut. Det skulle kunna tolkas som ministerstyre, vilket enligt vår grundlag är förbjudet.

Det är dock viktigt att vi har en ordentlig styrning, och regeringen har ganska nyligen presenterat ett förslag om styrningen av Svenska kraftnät med anledning av Riksrevisionens rapport.

Riksdagen har precis behandlat detta. Intressant är att när man läser betänkandet ser man att Moderaterna, som ledamoten tillhör, tillsammans med flera andra partier har väckt en motion där det tydligt sägs att Svenska kraftnät ska beakta de samhällsekonomiska kalkylerna när beslut om investeringar tas. Det är precis detta som Svenska kraftnät hänvisar till i detta

fall. Svenska kraftnät har gjort precis det som Moderaterna vill och som också en enig riksdag har ställt sig bakom.

Jag kan citera ur betänkandet, om inte ledamoten har läst det. Jag antar att ledamoten, precis som alla andra, har röstat för detta. Det står tydligt att motionärerna, vilket inbegriper Moderaterna, vill ”att en fristående aktör som Energimarknadsinspektionen får i uppdrag att genomföra samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar för att komplettera och säkerställa god kostnadseffektivitet vid utbyggnad”.

Detta är vad en enig riksdag har sagt, och det är också vad Svenska kraftnät hänvisar till i det här specifika fallet.

Är detta rimligt eller inte? Jag kan konstatera att det är vad riksdagen och Jesper Skalberg Karlsson har röstat för, och det vore mig främmande att överpröva vad riksdagen har sagt. Tvärtom kommer vi givetvis att följa riksdagens beslut, särskilt som riksdagen är enig i detta.

Anf. 18 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Jag tackar ministern för svaret.

Två av de saker som ministern tar upp ska jag nämna särskilt.

Jag är glad att ministern gjorde sin värnplikt på Gotland. Jag är generellt glad över att folk gör värnplikt på Gotland. Annars hade min pappa aldrig kommit dit, och jag hade inte kommit till. Så för det är jag tacksam.

Det är bra att Sverige ska fortsätta att vara nettoexportör av el och energi, inte bara för att det stärker vår roll i Norden och Europa som ett grönt föregångsland och en decoupling pioneer, som det har kallats av vissa, utan också för att det är bra demokratiskt. Det är bättre att länder i Europa och vårt närområde får el från svenska kärnkraftverk och vattenkraftverk än från rysk gas. Det är alltså bra att man ställt sig bakom detta i energiöverenskommelsen.

Herr talman! Den tidigare styrelsen för Svenska kraftnät, med Mikael Odenberg i spetsen, har vid två separata tillfällen gjort en bedömning av en tredje kabel till Gotland, och båda gångerna kommit fram till att en sådan bör byggas. Det senaste beslutet att gå vidare med elkabeln fattades i slutet av 2015, i samband med att man antog en utvecklingsplan för perioden 2016–2025.

Nu har man en ny styrelse, med generaldirektör Ulla Sandborgh i spetsen. Den nya styrelsen har avbrutit arbetet definitivt eftersom man, som ministern säger, inte ser nyttan i projektet och de samhällsekonomiska vinsterna.

Svenska kraftnät har dock inte reagerat på dagen på ett tillkännagivande från riksdagen. Det är få som gör det; inte ens regeringen brukar reagera på dagen när det kommer ett tillkännagivande. Svenska kraftnät agerar i stället utifrån sitt regleringsbrev, och både den gamla och den nya generaldirektören har samma uppdrag; det är samma regleringsbrev, identiskt.

Ändå menar den nya styrelsen att Gotlandsförbindelsen bara kan bli av om regeringen ger det uttryckliga ansvaret. Det är märkligt.

I investerings- och finansieringsplanen för åren 2018–2021 är 1,8 miljarder avsatta för Gotlandskabeln. Detta klubbades den 7 februari i år efter tio år av positiva besked från Svenska kraftnät. Men nu ska kabeln alltså inte byggas.

Hur står det till med Svenska kraftnät? Kan ministern bringa klarhet i detta?

För en riksdagsledamot är detta något av ett virrvarr. Att två generaldirektörer som har identiska uppdrag och avsatta medel gör helt skilda bedömningar och att man klipper utvecklingsmöjligheterna för en region med bara någon månads intervall är för mig märkligt. Ministern får gärna bringa klarhet i vad som gör att myndigheten trots samma regleringsbrev gör helt olika analyser.

Anf. 19 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Det var glädjande att höra att Jesper Skalberg Karlsson är ett resultat av värnplikten på Gotland. Det var blandat där – ömsom vin och ömsom vatten. På sommaren var det väldigt trevligt, men på vintern blåste det mycket. När det regnade och blåste samtidigt var det väldigt kallt. Men uppenbarligen bringade det också goda saker – grattis till det!

När det gäller samhällsekonomiska kalkyler tror jag inte att ledamoten ska underskatta riksdagens normsättande beslut och den påverkan dessa får. Det är klart att de får påverkan – detta är ju landets högsta beslutande organ och folkvalda. När en enig riksdag uttalar sig är det klart att det påverkar; det vore konstigt annars.

Det är också normgivande framåt. Det är, för att citera det förslag som kommer från Moderaterna, god kostnadseffektivitet. För att understryka detta kompletterar man det med oberoende lönsamhetsbedömningar och sätter det i första rummet.

Olika styrelser kan utifrån olika förutsättningar komma fram till olika beslut. Så kan det vara över tid, eftersom förutsättningar förändras. Ett beslut har fattats av Svenska kraftnät en första, en andra och en tredje gång, och det har skett oberoende vid alla de tre tillfällena. Precis som ledamoten sa har det funnits med i den budgetplan som man har lämnat till regeringen tidigare.

Nu är det detta beslut man har kommit fram till, och jag är som sagt förhindrad att kommentera det eftersom det är ett enskilt myndighetsbeslut. Däremot är det, som ledamoten sa, många spännande saker som händer och som jag tror att det är viktigt att vi tar in inom energisektorn. Det händer över hela skalan.

Vi har en utveckling med kraftfull nedgång i kostnaderna för förnybar väderberoende elproduktion i form av vindkraft och solceller. Kostnaderna har minskat med mellan 50 och 80 procent de senaste fem sex åren – en fantastisk utveckling. Detta har också gett avtryck i Sverige. Framför allt vindkraften har ökat kraftigt under både den förra och den nuvarande regeringens tid. Vi har nu en installerad kapacitet för vindkraft som väl kan mäta sig med den danska, som Danmark ju är känt för.

Detta kommer att fortsätta, för det är också en del av vår uppgörelse. Riksdagen beslutade förra veckan att ytterligare stärka stödet till det förnybara. Det blir 18 nya terawattimmar förnybar elproduktion de närmaste 13 åren. Detta är något som vi har kommit överens om och som också kommer att ske. Jag antar att det framför allt kommer att ske där de bästa vindlägena finns och där det finns förutsättningar för vattenkraft, bioenergi med mera.

Det sker också stora förändringar när det gäller elöverföring och utveckling av smarta nät. Där har inte minst Gotland gått i bräschen. Också lagring, som tidigare var alldeles för dyrt och något som var svårt att se skulle ske i stor skala – med undantag av vattenkraft – håller på att bli kostnadseffektivt.

Herr talman! När vi tittar framåt tror jag att det är viktigt att vi inte är helt bundna av hur det sett ut bakåt, för det händer väldigt många spännande saker. Jag vill att Sverige och Gotland ska finnas i täten. Jag vill att vi ska visa vägen – att det är fullt möjligt att leva ett gott liv med stabil tillgång till energi och el och att göra det på ett sätt som inte förstör miljön och klimatet. Dessa goda förutsättningar har vi, och dem ska vi ta till vara.

Anf. 20 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Tack, ministern, för svaret!

Jag håller med om att Sverige ska ligga i framkant, och det gör vi på många sätt. Det är en position vi ska värna och utveckla snarare än avveckla.

När det gäller det som statsrådet sa om riksdagens roll vill jag bara göra en definition av vad riksdagen faktiskt är. Riksdagen är den lagstiftande makten i Sverige. Den är just en lagstiftare snarare än en uttalande makt. Vi kan titta på exempelvis Europaparlamentet, som är ett organ som ofta uttalar sig och ställer sig bakom olika uttalanden och använder det som ett verktyg i demokratin. Man fördömer vissa händelser enat. I Sverige gör vi inte riktigt på det sättet. Här är riksdagen en lagstiftare, och regeringen lägger förslag på vårt bord.

Herr talman! För Gotlands del vill jag bara säga att vi vill ha det som lovats oss. Det behöver kanske inte prompt vara en ny kabel, som ministern sa, utan det kan vara en annan teknisk lösning. Men behovet är det samma: goda förutsättningar, precis som ministern sa, för ett gott liv där man kan leva och ha energi från hållbar energiproduktion även efter 2030 eller 2035, när de nuvarande två kablarna till Gotland har nått sin tekniska livslängd.

I övrigt vill jag önska ministern en trevlig sommar. Jag hoppas få se honom i Almedalen, för Gotland är kanske bäst på sommaren.

Anf. 21 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Om detta kan vi vara helt överens – fullständig politisk enighet, utifrån egna erfarenheter.

Inte för att gå i polemik, men det är inte riktigt så som Jesper Skalberg Karlsson säger. Visst är detta den lagstiftande makten – det är här som lagar beslutas. Jag har suttit i denna församling en längre tid, och det har hänt att denna riksdag har gjort uttalanden. Det är alltså inte helt främmande.

De beslut som fattas här, utöver det som är lagstiftning, påverkar naturligtvis samhällsutvecklingen. Det vore konstigt annars, och det vore konstigt om våra myndigheter inte lyssnar och ser vad som pågår här. Många av tillkännagivandena kommer ju senare i form av utredningar, lagstiftningsförslag och annat till riksdagen, så det är klart att de spetsar öronen.

Bara för tydlighets skull: Vi har i dag två förbindelser. Vi ska garantera, och vi kommer att fortsätta att göra det, att det finns tillgång till stabil

elförsörjning för Gotland. Så är det, och så kommer det också att vara framöver.

Jag vill önska ledamoten en skön sommar. Vi lär ses i Almedalen. Jag vill också passa på att önska herr talmannen en god sommar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2016/17:132

27 juni

Svar på
interpellationer

§ 12 Svar på interpellation 2016/17:559 om riksdagens tillkännagivande om generell tillståndsplikt

Anf. 22 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):

Herr talman! Jenny Petersson har frågat socialförsäkringsministern hur och på vilket sätt ministern och regeringen har arbetat för att tillgodose riksdagens tillkännagivande om att den tillståndsplikt som gäller för privat verksamhet även ska gälla för offentlig verksamhet inom socialtjänsten.

Jenny Petersson undrar även när socialförsäkringsministern och regeringen avser att tillkännagivandet ska vara tillgodosett och om regeringen avser att tillsätta en utredning för att understödja införandet av en generell tillståndsplikt.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Kvaliteten i vården och omsorgen är en central fråga för regeringen. Socialtjänstens insatser ska enligt socialtjänstlagen vara av god kvalitet. Det handlar om att verksamheten ska följa lagstiftningen och att de kvinnor, män, flickor och pojkar som har kontakt med socialtjänsten får det stöd de behöver.

Kommunen har ett lagstadgat ansvar att tillhandahålla socialtjänst åt medborgarna. Därutöver kan privata aktörer ansöka om tillstånd för att vara verksamma inom socialtjänsten. Att kommuner inte behöver söka tillstånd för verksamhet som drivs i egen regi innebär inte att kraven är lägre vad gäller tjänsternas kvalitet. Oavsett om tillståndsplikt är ett krav eller inte utövar Inspektionen för vård och omsorg tillsyn över både offentlig och enskild verksamhet. Kvalitetskraven är desamma. Därtill kommer kommunens egenkontroll av verksamheten.

Det finns olika krav i lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som verksamheterna ska förhålla sig till. De kvalitetskrav som i författning styr socialtjänst är omfattande. Exempelvis anger Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete hur en verksamhet systematiskt och fortlöpande ska arbeta för att utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten. Ett annat exempel är från LSS, lagen om stöd och service, där det anges att det ska finnas den personal som behövs för att ett gott stöd, en god service och omvårdnad ska kunna ges på ett boende.

Tillkännagivandet analyseras inom Regeringskansliet, och jag har inte möjlighet att i en interpellationsdebatt föregripa denna beredning och hantering. Regeringen behandlar tillkännagivandet i sedvanlig ordning och kommer att återkomma i frågan.

Anf. 23 JENNY PETERSSON (M):

Herr talman! De kvinnor och män, flickor och pojkar som har varit eller är i kontakt med socialtjänsten har tyvärr inte fått det stöd som de behöver. Trycket på socialtjänsten – framför allt för ett år sedan – har varit väldigt högt, och ibland helt oacceptabelt.

Om jag backar bandet lite så halverade regeringen resurserna för tillsynen över HVB-hem. Man har skurit ned resurserna för tillsyn och uppföljning hos IVO, Inspektionen för vård och omsorg. Många kommuner lex Sarah-anmälde sig själva för att de inte kunde leva upp till gällande lagstiftning.

Det var mycket som var oroligt på det här området. Det är självklart att svensk välfärd ska byggas på mångfald och kunna förenas med noggrann kontroll över våra gemensamma resurser. Kvalitet måste alltid stå i fokus, och vi måste ställa hårda kvalitetskrav, oavsett utförare. Därav mina frågor till regeringen och Åsa Regné.

Den som bedriver verksamhet inom socialtjänsten måste genom avtal med en kommun ha tillstånd för att driva en sådan verksamhet. Tillstånd från IVO lämnas bara om man uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. Det borde rimligtvis vara så att det ställs samma krav på verksamheter som bedrivs av kommuner för att man ska få detta tillstånd.

Det här har riksdagen röstat igenom, därav detta tillkännagivande. Tyvärr ville inte Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet att dessa krav skulle gälla alla. Man anser att en generell tillståndsplikt för kommunerna skulle vara ett för stort ingrepp i den kommunala självstyrelsen.

Jag tycker att det är tråkigt att de rödgröna partierna saknar ambitionen om en välfärd som ska säkra kvalitet för alla verksamheter, privat som offentlig, som tillhandahåller välfärdstjänster. Alla bör uppfylla kraven på god kvalitet och säkerhet.

Nu bereds tillkännagivandet inom Regeringskansliet, och ministern kan inte svara på när beredningen är klar. Men det hade varit intressant att höra vad ministern själv anser. Bör det vara samma krav på de offentliga som på de privata verksamheterna? Bör det krävas tillstånd för båda verksamheterna?

Anf. 24 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):

Herr talman! Jag tycker verkligen att vi ska ha samma krav på kvalitet. Det här handlar ju om människors liv i olika utsatta lägen. Därför tycker jag verkligen det.

De studier som har gjorts där man jämför kvaliteten i privat och offentligt utförd omsorg visar på ungefär samma kvalitet. Det är svårt att se någon skillnad där.

Kommunernas verksamhet inom socialtjänsten är ju till för att tillhandahålla dessa tjänster. Man har en lagstadgad skyldighet att ta det ansvaret och utföra myndighetsutövning.

Jag var – och är fortfarande – väldigt orolig när jag tillträdde som minister med ansvar för socialtjänsten. Alliansregeringen hade haft det ansvaret i åtta år och lämnade efter sig en socialtjänst med enorma brister, vilket är väl dokumenterat av fackliga organisationer, SKL och av akademien. De finns hur många studier som helst som visar framför allt att den sociala barn- och ungdomsvården har varit under orimlig press under många år.

Din regering, Jenny Petersson, införde mycket byråkrati och många regler. Alla regler är inte fel, utan många av dem är till för att säkra barns ställning när det gäller till exempel placeringar. Men man gjorde ingenting för att hjälpa personalen i socialtjänsten att klara av att hantera alla krav. Därför har vi tillfört medel till bemanning i den sociala barn- och ungdomsvården.

Läget blev verkligen inte bättre för personalens situation 2015 med den stora flyktingtillströmningen. Men situationen var väldigt allvarlig redan före den, och det visste ni om.

Därför har vi tillfört medel till bemanning. Vi har skärpt kraven på den samordnare som jobbar med dessa frågor. Vi har infört många av hennes förslag till hur man ska stärka den sociala barn- och ungdomsvården. Vi samarbetar också med Utbildningsdepartementet för att komma till rätta med problemen hos de barn som har varit placerade inom den sociala barn- och ungdomsvården. De presterar sämre i skolan och har sämre hälsa. Det är allvarliga frågor.

Vi har vidtagit en mängd åtgärder för att stärka den sociala barn- och ungdomsvården och framför allt för att förbättra dessa barns liv. Det är ett exempel på hur vi har jobbat med kvalitet.

Likasa har vi anslagit medel till äldreomsorgen, 2 miljarder per år för personal i äldreomsorgen för att öka kvaliteten på de äldres liv. Vi har också bett om ett omfattande förslag om en kvalitetsplan för äldreomsorgen i nutid och framtid som vi har fått. Det förslaget är nu ute på remiss, och vi kommer att lägga fram en sådan plan.

Jag tycker att kraven ska vara lika hos utförarna, och jag jobbar väldigt hårt med kvaliteten på utförandet av dessa tjänster. Livet för de människor som beviljas tjänster inom socialtjänsten ska ha hög kvalitet. Man ska få det stöd man har rätt till och behöver.

Anf. 25 JENNY PETERSSON (M):

Herr talman! Det framgår att ministern är väldigt nöjd när det gäller området socialtjänsten. Tyvärr tycker jag att det är oroande att ha en så nöjd minister. Det har varit väldigt högt – oacceptabelt högt – tryck på socialtjänsten. Många kommuner har lex Sarah-anmält sig själva för att de inte kan leva upp till gällande lagstiftning.

Men det här ska inte bli en generell debatt om socialtjänsten. Jag hade en fråga om på vilket sätt regeringen har tillgodosett riksdagens tillkännagivande om ifall den tillståndsplikt som gäller för privat verksamhet även ska gälla för offentlig verksamhet.

Det bereds inom Regeringskansliet. Jag kan inte få något svar om när man – eller om man ens vill – kommer att tillgodose detta. Om man går på samma linje som sina kamrater i utskottet. Där är man emot detta, och man vill absolut inte ha samma generella tillståndsplikt för alla utförare i välfärden.

Jag tycker att det är viktigt och centralt att de krav som ställs på utförare i välfärden ska vara likvärdiga oavsett driftsform. Ministerns fokus – precis som mitt fokus är – borde vara att säkra kvaliteten i välfärden oavsett utförare.

Jag tycker att det är beklagligt att jag i dag inte kan få ett svar på om ministern vill ha generell tillståndsplikt oavsett utförare.

Anf. 26 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):
Herr talman! Jag kommer att fatta mig kort: Vi bereder tillkännagivandet och vi kommer att återkomma i den frågan.

Anf. 27 JENNY PETERSSON (M):
Herr talman! Som sagt, det är tydligt att partierna här i Sveriges riksdag anser att det är viktigt att det ska ställas krav på verksamheter som drivs av kommunerna själva. Precis som ministern säger är det dags för regeringen att leverera detta.

Avslutningsvis vill jag önska dig, Åsa Regnér, och din familj en jättevrig sommar. Vi ses säkerligen i Almedalen.

Anf. 28 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):
Herr talman! Jag önskar detsamma, och vi lär ses igen i debatten, i Almedalen och på andra ställen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2016/17:565 om arbetet med den nya jämställdhetsmyndigheten

Anf. 29 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):
Herr talman! Ewa Thalén Finné har frågat mig hur regeringens och organisationskommitténs arbete fortlöper med den nya jämställdhetsmyndigheten. Vidare ställs frågor om vilka delar och ansvarsområden som kommer att flyttas från andra myndigheter till den nya jämställdhetsmyndigheten och hur tidsplanen ser ut. Slutligen undrar Ewa Thalén Finné hur regeringen säkerställer att viktiga verksamheter som i dag bedrivs inom andra myndigheter, till exempel Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet, inte slås sönder och drabbas av kompetensförluster i samband med flytten.

Utredningen om inrättande av en jämställdhetsmyndighet (S 2016:10) tillsattes i december 2016 och ska förbereda och genomföra bildandet av en jämställdhetsmyndighet. Utredarens arbete pågår enligt direktiven (dir. 2016:108) med att vidta de åtgärder som krävs för att myndigheten ska kunna inleda sin verksamhet den 1 januari 2018. I uppdraget ingår att föra över uppdrag och uppgifter från andra myndigheter till jämställdhetsmyndigheten. Även dessa delar av myndighetens verksamhet ska enligt direktiven inledas i januari 2018.

Från Göteborgs universitet överförs uppdraget att främja genusforskningen i Sverige, vilket bland annat ska ske genom utredningsarbete och informations spridning. Göteborgs universitet ska fortsatt ansvara för att främja genusforskning inom universitets- och högskolesektorn och för forskning, i den mån sådan bedrivs i anslutning till regeringsuppdraget. Vidare överförs och permanentas de tillfälliga uppdragen om jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter (JIM) och att fungera som stödfunktion för jämställdhetsintegrering i universitet och högskolor.

Från Uppsala universitets uppdrag om mäns våld mot kvinnor överförs de delar som rör utveckling och spridning av evidensbaserad kunskap och

information om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer samt uppdraget att sammanställa aktuell forskning inom området. Uppsala universitet ska fortsatt ansvara för uppdraget att samverka med Akademiska sjukhuset i Uppsala i frågor som rör den kliniska verksamheten och forskning med anknytning till den samt att analysera behovet av ny forskning inom området.

Utredaren ska också överväga om ansvaret för den nationella stödtelefonen bör överföras till jämställdhetsmyndigheten. Regeringen har fått information om att utredningen gör bedömningen att den nationella stödtelefonen bör stanna kvar vid Uppsala universitet.

Från Länsstyrelsen i Stockholms län överförs och permanentas de nationella uppdragen om prostitution och människohandel för sexuella och andra ändamål. Slutligen överförs uppgifterna att fördela statsbidrag till kvinnors organisering och till jämställdhetsprojekt från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Det framgår särskilt av utredningens uppdrag att upparbetad kunskap och erfarenhet ska tas till vara och att arbetet kan bedrivas utan avbrott. Utredningen ska hantera dessa frågor i nära samarbete med de berörda myndigheterna. Regeringen har också gett särskilda uppdrag till alla berörda myndigheter, däribland Uppsala universitet där Nationellt centrum för kvinnofrid finns, att förbereda överföringen. Även för dessa uppdrag är utgångspunkten att upparbetad kunskap och erfarenhet så långt som möjligt ska tas till vara samt att arbetet kan bedrivas utan avbrott. Regeringen har förtroende för att utredningen och de berörda myndigheterna sköter sina uppdrag på bästa sätt.

Anf. 30 EWA THALÉN FINNÉ (M):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet Åsa Regnér för svaret.

Under mina inlägg tänker jag hålla mig till ämnet våld i nära relationer, som är ett mycket stort samhällsproblem. En kvinna eller man som utsätts för våld i en nära relation bemöts mycket olika beroende på var hon eller han bor, vilken socioekonomisk grupp hon eller han tillhör och hur det sociala skyddsnätet ser ut. Om man lever i en relation där man utsätts för hot och våld är man mycket sårbar.

En viktig samhällsfråga är hur vi alla bemöter den kvinna eller man – oftast kvinna – som är utsatt. Den största farhåga en våldsutsatt kvinna har är huruvida hon ska bli trodd.

Vem är det då en våldsutsatt kvinna eller man möter när de vågar steget för att bryta relationen med en destruktiv partner? En första kontakt kan vara NCK:s stödtelefon, som stöttar och guidar personen rätt. Det kan också handla om socialtjänsten eller någon annan kommunal verksamhet, sjukvården, tandvården, polisen eller en ideell kvinnojour. Den första en utsatt kvinna möter är alltså någon på lokal nivå. Vi har 290 kommuner, 20 landsting och runt 160 ideella kvinnojouurer i vårt land. Det är här de flesta utsatta tar sin första kontakt.

Det finns många bra verksamheter ute i landet, men tyvärr visar i princip alla utredningar att det brister i samverkan mellan myndigheter. Bristerna finns mellan socialtjänst, kvinnojouurer, sjukvård och polis. Oftast beror det på bristande kunskap hos olika aktörer.

Varför lyfter jag upp just detta? En upplevelse jag har fått från när jag har varit ute runt om i landet är att när nu NCK har verkat i över 20 år har de flesta aktörer kunskap om denna verksamhet. De känner till dess stödtelefon och kliniska verksamhet. De känner också till att NCK håller utbildningar både på plats och på webben och att det ges metod- och kunskapsstöd för kommuner och att man håller på att ta fram det även för regioner och landsting. NCK har samlat en kunskapsbank om forskning, metodstöd och vilka ambitioner regering och riksdag har när det gäller våld i nära relationer.

Att samla all denna kompetens på ett och samma ställe är naturligtvis mycket värdefullt. På så sätt ökar möjligheterna för lokala aktörer som möter våldsutsatta kvinnor att kunna söka stöd, kunskap och kompetens, och detta gör de i allt större utsträckning.

Eftersom vi alla anser att våld i nära relationer är något som över huvud taget inte ska finnas är det förvånande att regeringen vill slå sönder en mycket väl fungerande verksamhet. Vi har sett att när omorganisationer görs tappas man kompetens och erfarenhet. Vilka garantier har statsrådet för att just kompetens och erfarenhet inte slås sönder och tappas?

Anf. 31 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):

Herr talman! Jag har förstås tänkt mycket på denna fråga. Även långt innan jag blev statsråd och hade annan kapacitet var jag bekymrad över att Sverige inte har en sammanhållen styrning av jämställdhetspolitiken. Under er tid vid makten tog ni fram flera utredningar om mäns våld mot kvinnor och om jämställdhet, vilka arbetade samtidigt. Ibland togs en utredning fram innan en annan hade avslutats.

Er utredning om jämställdhetspolitiken visade, trots att övertygelsen finns – jag betvivlar inte den – och att vi delar samma mål om att våldet mot kvinnor måste upphöra, att verkligheten inte rörde sig åt det hållet under er tid vid makten även om ni genomförde satsningar på detta. Att våldet mot kvinnor måste upphöra var för övrigt ett jämställdhetspolitiskt mål som ni behöll under er tid vid makten.

Den jämställdhetsutredning som ni själva skrev direktiv till och tillsatte visade att de samlade, många gånger goda, insatser som hade gjorts inte ledde till att våldsnivåerna sjönk. Och det är dessa som påverkar kvinnors liv. Vi måste göra det hela på ett annat sätt. Både utredningen och Riksrevisionen, som har gjort en studie om jämställdhetspolitiken under er tid vid makten, har visat att två områden – våld och kvinnors ekonomiska situation – inte påverkades av jämställdhetspolitiken. Detta tycker jag är väldigt allvarligt. De föreslog därför ett annat sätt att styra jämställdhetspolitiken. Det måste bli mer sammanhållet, vilket du själv nämner, mer samordnat och mer professionellt, som det är på andra områden.

Jag var med när NCK bildades och har följt dess arbete under årens lopp. Ett fantastiskt arbete har gjorts, och det görs fortfarande. Men det faktum att det finns verksamheter på så många olika ställen – vilket i sig beror på att vi inte har haft någon samlande myndighet som ju finns på alla andra politikområden – har gjort att kraften inte har varit så stor som den hade kunnat vara. Det här handlar om människors liv. Det är det viktigaste. Men det handlar också om satsade medel.

På er tid avsattes över 2 miljarder till jämställdhetsarbete, vilket jag tyckte var bra. Ungefär hälften gick till arbetet mot våld. Detta rådde ändå

inte på våldsnivåerna. Därför gör vi dessa förändringar. Det hela är väl genomtänkt och behovet av förändringar är väl belagt. Jag har största förtroende för organisationskommittén, som för väldigt bra samtal med de olika instanser som har tagit ett stort ansvar och gjort ett bra jobb. De kommer delvis även att fortsätta med detta framöver.

Prot. 2016/17:132

27 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 32 EWA THALÉN FINNÉ (M):

Herr talman! Att vi är överens och över tid har varit överens om att våld i nära relationer ska upphöra är ju utmärkt. Det vore förvånande om något parti inte skulle tycka att det är en väldigt angelägen och viktig fråga.

Jag skulle dock vilja påpeka för statsrådet att statistiken från Brottsförebyggande rådet har visat att antalet dödsfall i våld i nära relationer har sjunkit från 17 till 13 kvinnor varje år. Nu är det alldeles för mycket, för självklart ska ingen behöva dö i nära relationer. Men jag tycker att man ska vara lite försiktig med att säga att det inte har hänt någonting, för det har det.

Sedan skulle jag vilja komma tillbaka till det här med att regeringen vill sammanföra detta till en myndighet som kommer att ha ett mycket brett ansvar för jämställdhetsfrågan. I min värld finns det en stor och uppenbar risk för att praktisk verksamhet alltid blir nedprioriterad när man har ett så brett ansvar som den nya jämställdhetsmyndigheten kommer att ha, med tanke på att jämställdhetspolitiken finns överallt och inom alla politikområden.

Utifrån svaret jag fick och det jag har hört tidigare skulle jag vilja komplettera med att man inte sammanför all verksamhet som har med våld i nära relationer att göra. Uppdraget hos Länsstyrelsen i Östergötlands län ska vara kvar i Östergötland. Stödtelefonen ska troligtvis vara kvar. Därutöver ska Uppsala universitet fortsatt ha ansvar för uppdraget att samverka med Akademiska sjukhuset i frågor som rör den kliniska verksamheten och forskningen. Då sammanför man inte all verksamhet som har med våld i nära relationer att göra. Däremot slår man sönder – eller riskerar att slå sönder – en i dag mycket välkänd verksamhet vid Nationellt centrum för kvinnofrid i Uppsala.

Det är detta jag tycker är så oroande. Det största dilemma vi ser när det gäller våld i nära relationer – när man inte får den hjälp man behöver eller när det går så långt som att någon dör – är att myndigheter på lokal nivå ihop med polisen inte samverkar fullt ut på det sätt man borde. När vi nu vet att NCK har tagit fram metodstöd som används mer och mer och att man jobbar mycket aktivt med utbildning och utbildar fler och fler blir jag oerhört orolig över att man slår sönder den här verksamheten. Är det någonting vi vet är det att omorganisation av en verksamhet tar bort kompetens och erfarenhet. Den drivs aldrig vidare som om ingenting hade hänt. Det kan vi se vilka områden vi än tittar på. Man tappar kompetens och erfarenhet. Vad betyder det? Vilka garantier kan statsrådet ge för att det här inte kommer att ske?

Anf. 33 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):

Herr talman! Som jag sa tidigare finns det gott om underlag som visar att den här förändringen behövs. Den behövs för att förändra människors liv, för att skattebetalarnas pengar ska användas på ett bra sätt i enlighet med de mål som riksdagen har antagit och faktiskt också för att jag ska

kunna ställas till svars. Det går inte i dag, för det här ansvaret är splittrat. Om våldet mot kvinnor inte minskar kan man peka på hur många aktörer som helst. Här är åtminstone en myndighet som har ett samlat ansvar för jämställdhetspolitiken. För mig som socialdemokrat finns det också en stor poäng i att jämställdhetspolitiken är samlad.

Jag tror att det är sex interpellationer eller någonting sådant – jag ska räkna dem noggrannare sedan – som jag har fått av representanter för interpellantens parti om just den här frågan, det vill säga hur olika verksamheter ska organiseras i förhållande till jämställdhetsmyndigheten. Ni har all rätt att ställa interpellationer om detta. Men det är lite beklämmande att ni uppenbarligen inte har några synpunkter på jämställdhetspolitiken i stort. Var ska vi vara om tio år? Vad vill vi med hela politikområdet?

Våld mot kvinnor är den yttersta formen av extremt förtryck av kvinnor. Men hur ska man komma åt de mekanismer som finns bakom det och de föreställningar som män har om att de har rätt att kontrollera, slå eller till och med mörda kvinnor? Det har förstås att göra med jämställdheten i hela samhället. Kvinnor måste ha pengar, så att de kan betala för ett liv för sig själva och lämna dåliga förhållanden. De måste ha bra arbetsvillkor och en lön att leva på. De måste vara representerade i riksdagen och i kommuner. Vi behöver ett samtal om hela jämställdhetspolitiken, och vi behöver komma framåt när det gäller jämställdhetspolitiken. Alla de sex delmålen för jämställdhetspolitiken, vilka vi lyckligtvis har en överenskommelse om i riksdagen i och med att skrivelsen antogs här, vilket jag är glad för, samverkar. Vi behöver se till att vi kommer framåt mot allihop. Under er tid vid makten tog man inte tillräckligt många steg till exempel i den ekonomiska jämställdhetspolitiken. För mig är det en väldigt viktig fråga. Jag vill styra det här området lika professionellt som alla andra politikområden. Jag tycker att det här politikområdet är precis lika viktigt som alla andra.

Din partiledare raljerar gärna över den här myndigheten, Ewa Thalén Finné. I utsatta bostadsområden ska man inte ha polisstationer, men man ska däremot få en jämställdhetsmyndighet, sa hon i partiledardebatten. Alla skulle förstå att detta var löjligt och fjantigt. Polisen är viktig, men jämställdhet är inte viktigt. Det var någon sorts antagande som hennes raljerande byggde på. Jag tycker inte så. Jag tycker att jämställdhet är viktigt, och jag tycker att poliser är viktiga. I kvinnors och mäns liv i bostadsområden av olika slag är det viktigt att man kan bestämma över sitt liv oavsett kön och att polisen kommer om man ringer.

Jag undrar också lite grann vem det är man vill ska skratta när man säger sådana här saker. Det kan inte vara kvinnorörelsen, för den har verkligen stöttat jämställdhetsmyndigheten och efterfrågat den länge. FN har efterfrågat ett mer professionellt sätt att styra jämställdhetspolitiken på i Sverige. De flesta organisationer jag träffar som jobbar med jämställdhetsfrågor tycker att det är väldigt bra med en jämställdhetsmyndighet. Vem är det man vänder sig till? Kan det möjligen vara männen som röstar på Sverigedemokraterna man vänder sig till, efter att försöket att närma sig Sverigedemokraterna från Moderaterna fullständigt fallerade? Sverigedemokraterna är ändå äkta vara. Jag förstår faktiskt inte det här. Jag skulle gärna ha en debatt om hela jämställdhetspolitiken, men vi kan fortsätta att prata om organisationsfrågor.

Anf. 34 EWA THALÉN FINNÉ (M):

Herr talman! Poliser mot en myndighet – vad ska jag säga? Det går för ministern att raljera, och det är det jag anser att hon gjorde i sitt förra inlägg. Jag fick inte svar på mina frågor.

Jämställdhet tycker jag är en ytterst angelägen fråga. Vi är också helt överens i Sveriges riksdag om att de jämställdhetsmål vi har är mycket angelägna och att vi måste uppnå dem. Det yttersta jämställdhetsmålet, det som jag tycker är absolut viktigast, är att våldet mot kvinnor ska upphöra.

Den här frågan är faktiskt organisatorisk. Det jag är bekymrad över är att välfungerande myndigheter och verksamheter inte brukar ta med sig kunskap och erfarenhet när vi slår sönder dem. Jag har fortfarande inte fått något svar på om statsrådet kan ge några garantier för att de verksamheter som eventuellt flyttas till en ny myndighet i Göteborg inte kommer att tappa kompetens och erfarenhet. Detta är just det som sker varje gång vi flyttar på verksamheter.

Den frågan har jag inte fått svar på. Jag skulle vilja ha garantier av statsrådet att verksamheterna inte kommer att påverkas negativt.

Anf. 35 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S):

Herr talman! Tack, Ewa Thalén Finné, för debatten. Vi slår inte sönder verksamheter. Det har jag redan sagt. Vi vill bygga på den omfattande kompetens som finns i Sverige på jämställdhetsområdet. Men vi måste också ta in kunskap som säger att vi har kommit till vägs ände när det gäller att jobba med jämställdhetspolitiken på detta splittrade sätt.

Ibland måste man ta intryck av det och styra på ett mer professionellt sätt. Det avser jag att göra. Mitt mål är att människors liv ska förbättras. I direktiven till utredningskommittén står det att man ska ta till vara den kompetens och det arbete som redan gjorts. Det ska bygga och förstärka jämställdhetsarbetet på alla områden inklusive våld mot kvinnor.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2016/17:569 om statliga färjor till Gotland

Anf. 36 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S):

Herr talman! Jesper Skalberg Karlsson har frågat mig vilka överväganden som ligger bakom mitt och regeringens besked att man ska se över statlig drift av Gotlandstrafiken.

Jag vill inledningsvis förtydliga att färjetrafiken är ett grundläggande krav för Gotlands transportförsörjning. För såväl människor som näringsliv är färjetrafiken central. Det är av stor betydelse att färjetrafik till och från Gotland även fortsättningsvis ger god tillgänglighet samt att trafiklösningen både är långsiktig, stabil och miljömässigt hållbar och bidrar till att skapa tillväxt, livskvalitet och välfärd.

Trafikverket har i uppdrag att ansvara för statens avtal om linjesjöfart till Gotland. År 2014, under alliansregeringen, tecknades nuvarande avtal mellan Trafikverket och Destination Gotland AB om Gotlandstrafiken från 2017 till 2027. Inför den upphandlingen hade Trafikverket som mål

att skapa en trafik med god kvalitet och som är miljömässigt och ekonomiskt hållbar. Frågan om att staten ska äga tonnaget var redan uppe i samband med den senaste upphandlingen under alliansregeringen. Däremot har det inte varit aktuellt, oavsett vem som äger tonnaget, att staten ska driva trafiken. I nuläget finns inga nya beslut fattade om nästa avtalsperiod, men regeringen är mån om att färjetrafiken även i framtiden ska ha hög kvalitet och vara kostnadseffektiv.

För regeringen är det viktigt att färjetrafiken till och från Gotland är av god kvalitet och har ett tillräckligt stort utbud. Staten ska inte betala mer i subvention än vad som är nödvändigt. Regeringen kommer i god tid inför kommande upphandling att analysera frågan brett och göra en samlad bedömning.

Anf. 37 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Tack till statsrådet för svaret. Färjetrafiken till Gotland är avgörande för hela öns välmående och utveckling. All mat som vi inte producerar själva kommer med färjan. Turistsäsongen, som är kopplad till en av våra största näringar, är helt beroende av färjans kapacitet att transportera stora mängder människor. Lägg därtill att färjan är ett billigare sätt att ta sig till ön för den som veckopendlar än flyget. Det är bara åt det ena hållet. Åt det andra hållet exporterar vi alltifrån ägg och potatissallad till 4G-antennor och trämassa. I den meningen är färjetrafiken verkligen vår landsväg.

Det är bra att man som gotlänning har ett nedsatt pris för att ta sig över till fastlandet. Tillsammans med flyget till både Bromma och Arlanda är färjetrafiken en viktig livlina för Gotland. Med ordinarie turer till både Nynäshamn och Oskarshamn och med försöksverksamhet till Västervik den här sommaren knyts Gotland ihop med övriga Sverige.

När det gäller upphandlingen av färjetrafiken framgent märkte vi i den förra upphandlingen att det är viktigt att den inte präglas eller solkas ned av osäkerhet. För gotlänningar är detta fundamenta: Trafiken ska vara punktlig, snabb och till rimligt pris. Precis som statsrådet nämner i sitt interpellationssvar är rätt fokus hög kvalitet och kostnadseffektivitet.

Det är bra när man får in fler anbud än ett. Får man bara in ett anbud blir det en monopolliknande ställning. Då är det svårt att uppskatta huruvida man betalar rätt pris eller inte. Det är alltid bra att staten gör en egen kalkyl för att undvika att subventionskostnaden skenar i väg.

I den förra upphandlingen fanns det inte bara ett rederi. Det fanns ett rederi i slutet av upphandlingen. Men under ganska lång tid fanns det även ett annat, som föll lite på målnöret när det hade för dålig uppbackning från sin bank i det land rederiet kom ifrån.

Som jag förstår interpellationssvaret är det egentligen inget som är nytt. Staten ska räkna men inte överta driften av trafiken. Det är samma tonnageresonemang som man har haft även under alliansregeringen, business as usual. Min enda kontrollfråga är om det är korrekt uppfattat.

Anf. 38 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S):

Herr talman! Om man ska skriva en interpellation kan det ibland underlätta om man läser hela artikeln och inte bara rubriken. Jag har inte föreslagit att man ska bedriva trafiken i statlig regi. Det jag däremot har sagt är att när man står i en situation där man bara får in ett anbud faller själva

poängen med att upphandla i konkurrens, det vill säga att det inte finns någon konkurrens. I ett sådant läge tycker jag att det är rimligt att man ser över om staten ska äga tonnaget och kunna handla upp trafiken med lägre trösklar för fler att lägga anbud.

När interpellationen ställdes var det lätt att ställa sig frågan om Moderaterna tycker att det är viktigare att tonnaget ägs i privat regi än att man kan ha en både för skattebetalarna kostnadseffektiv och för gotlänningarna effektiv trafik mellan Gotland och fastlandet. Det var lite svårt att utläsa på vilket annat sätt kritiken skulle kunna tolkas.

Det är rätt uppfattat att vi tycker att det är rimligt att vi ser över detta. Inför nästa skede, inför nästa upphandling, ska man ha gjort utredningen i god tid. Om man då kommer fram till att det är mer fördelaktigt både för skattebetalarna och för en god tillgänglighet för Gotland bör man gå vidare med ett sådant förslag, det vill säga att överväga att äga tonnaget i statlig regi. Det hoppas jag att vi kan vara överens om.

Anf. 39 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det svaret och klargörandet. Det som rymmer sig bakom interpellationen är inte ett försök att kritisera regeringen. Det är snarare mitt sätt att försöka undvika osäkerhet i den kommande upphandlingen.

Vi hade i den förra upphandlingen tusentals människor som demonstrerade på grund av missförstånd. Då tycker jag att det är viktigt att klargöra detta när det kommer ett utspel tio år innan upphandlingen når vägs ände och att vi inte låter den solkas ned av osäkerhet även denna gång.

I övrigt har jag fått svar på min interpellation. Jag kan överlämna tiden för mina kommande inlägg till övriga talare så att debatten flyter på lite enklare. Jag vill tacka för en bra debatt och ett klargörande och önskar statsrådet en trevlig sommar. Jag antar att det kommer att bli en del pressklipp om tågen och SJ. Däremellan rekommenderar jag hängmattan och en bra bok, kanske den senaste av Fredrik Reinfeldt som kom nu för någon månad sedan.

Anf. 40 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S):

Herr talman! Det var en intressant interpellationsdebatt. Det kanske hade varit enklare att läsa artikeln. Då hade nog svaret framgått där. Men det är alltid trevligt att stå i riksdagen veckan efter midsommar och tala om Gotlandstrafik. Jag önskar även ledamoten en trevlig sommar med mycket tid i hängmattan. Tågen hoppas vi ska gå som på räls hela sommaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2016/17:573 om gemensamma reselösningar i den svenska kollektivtrafiken

Anf. 41 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S):

Herr talman! Detta blir en ännu kortare interpellationsdebatt eftersom interpellanten inte är på plats. Jag ska dock läsa upp svaret.

Erik Ottoson har frågat mig vad jag och regeringen avser att vidta för åtgärder för att resenärer i kollektivtrafiken ska få det enklare att planera och betala hela sin resa även om flera olika operatörer genomför olika delar av resan.

Vidare har Erik Ottoson frågat mig hur jag avser att gå vidare med mitt löfte om att göra vad som krävs för att branschen ska arbeta för gemensamma biljett- och betallösningar samt gemensamma reseplanerare för resenärerna.

Erik Ottoson har dessutom frågat mig om jag och regeringen avser att ta fasta på det förslag som anförs i interpellationen om att göra det obligatoriskt för alla kollektivtrafikoperatörer att visa konkurrenternas avgångar i sina respektive reseplanerare samt tillhandahålla biljettförsäljning för dessa avgångar.

Som Erik Ottoson redan nämner i interpellationen diskuterade vi detta i slutet av januari förra året. Då nämnde jag den interna utredning som presenterades under 2015 och konstaterade att det sker en utveckling med branschgemensamma initiativ och att det finns en etablerad oberoende försäljningskanal för kollektivtrafikresor – resrobot.se. Genom denna portal kan resenärer planera resor och köpa biljetter för kollektivtrafik i hela Sverige. Jag konstaterade även att det tar tid att ändra invanda mönster och att ett flertal resenärer fortfarande vänder sig till de redan tidigare välkända försäljningskanalerna.

Regeringen har dock tagit ett flertal initiativ på området, varav flera inom regeringens samverkansprogram Nästa generations resor och transporter. Flera av initiativen syftar till att utveckla och modernisera kollektivtrafiken till det nya konceptet mobilitet som en tjänst, även kallat kombinerad mobilitet. En nationell färdplan för kombinerad mobilitet har tagits fram som syftar till att stödja framväxten av kombinerad mobilitet. Kopplat till färdplanen finns också ett projekt, finansierat av bland andra Vinnova, för att koordinera, stimulera och övervaka förverkligandet av färdplanens första period fram till 2020.

Ytterligare ett initiativ som initierats inom samverkansprogrammet handlar om mobilitet som en tjänst utanför storstäder och ansluter till det regeringsuppdrag om kollektivtrafik på landsbygd som Statens väg- och transportforskningsinstitut ska återrapportera senare i höst.

EU-kommissionen beslutade den 31 maj i år om förordningen om tillhandahållande av EU-omfattande multimodala reseinformationstjänster. Detta innebär att all information kopplad till resor ska vara lättillgänglig för alla, både för resenärer och för tredjepartsutvecklare, inom några år. Sverige ligger i framkant och har redan mycket av informationen tillgänglig som öppna data.

Dessutom sker en snabb teknikutveckling med mobiltelefonappar både för information och för köp. Även nya betalningslösningar som de svenska innovationerna Swish och Izettle förenklar köp och betalning av bland annat biljetter.

Jag tycker att framtiden ser ljus ut och avser att följa frågan. Jag utesluter inte att vidta ytterligare åtgärder på sikt om frågan om boknings- och betalssystem kvarstår som ett hinder för resenärers val av kollektivtrafikutövare. Regeringen har just nu inte någon avsikt att göra det obligatoriskt för alla kollektivtrafikoperatörer att visa konkurrenternas avgångar i sina

respektive reseplanerare eller att tillhandahålla biljettförsäljning för dessa avgångar.

Prot. 2016/17:132
27 juni

Svar på
interpellationer

Då Erik Ottoson, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet förklarade andre vice talmannen överläggningen avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2016/17:562 om hepatit C och strategin mot hiv

Anf. 42 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S):
Herr talman! Jenny Petersson har frågat mig:

1. Vilka är skälen till att Sverige inte har någon nationell strategi mot hepatit C i enlighet med WHO:s rekommendationer, och varför har Sverige inte riktlinjer som öppnar upp för behandling av alla patienter?
2. Anser ministern att det inte finns något behov av en nationell strategi för eliminering av hepatit C?
3. Vad avser ministern att göra för de stora grupper hepatit C-smittade som i dag inte uppfyller kraven för att få behandling mot hepatit C?
4. På vilket sätt anser ministern att smittspridningen ska hanteras om inga nationella riktlinjer och konkreta målsättningar finns framtagna?

Ansvarsfördelningen mellan staten och landstingen är tydlig vad gäller hälso- och sjukvård. De prioriteringar som ska göras utifrån hälso- och sjukvårdslagen är huvudmännens ansvar. Detta är bakgrunden till att det finns få nationella strategier för att hantera enskilda sjukdomsdiagnoser.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att stödja landstingen i att minska förekomsten av hepatit C, bland annat genom att staten genom överenskommelsen om ersättning för läkemedelsförmåner bidrar med 882 miljoner kronor för hepatit C-läkemedel bara för 2016. Detta motsvarar mer än 70 procent av den beräknade kostnaden för dessa läkemedel. Även de lagändringar som har gjorts för att underlätta införandet av sprututbytesprogram förväntas ha stor betydelse för att minska förekomsten av hepatit C.

Hepatit C är en av de utmaningar som landstingen har att hantera inom sitt ansvarsområde. Tillgången till de aktuella läkemedlen innebär en ny möjlighet att bemöta sjukdomen. Landstingen har tillskapat en modell för introduktion av nya läkemedel – ett så kallat nationellt ordnat införande. Syftet är att man ska åstadkomma en kostnadseffektiv och ändamålsenlig användning av nya läkemedel för alla patienter i hela landet. Tack vare denna samordnade och innovativa process lyckades Sverige bli det land i Europa som var tidigast och mest omfattande i introduktionen av de nya läkemedlen.

De nya medicinerna innebär att en tidigare kronisk sjukdom nu är möjlig att behandla så effektivt att man kan bli friskförklarad. 2 196 patienter har behandlats under 2015, och under 2016 har 2 442 patienter behandlats. Det har de senaste åren kommit nya läkemedel som innebär att det nu finns fler alternativ att behandla med. Även behandlingstiden har kunnat kortas

i vissa fall. Utvecklingen på läkemedelssidan bör leda till lägre kostnader för behandlingen, vilket kan medföra att det finns hälsoekonomiska vinster med att behandla fler grupper som är smittade av hepatit C.

Landstingen har ett stort ansvar att ta till sig den kunskap som finns för att tillhandahålla en effektiv och jämlik vård. Hur landstingen ska agera kring smittsamma sjukdomar, till exempel hepatit C, styrs av smittskyddslagen och hälso- och sjukvårdslagen. Även ansvariga myndigheter ger ut vägledning som har betydelse för hur vården ska minska förekomsten av hepatit C. Det gäller till exempel Läkemedelsverket, som har rekommendationer för läkemedelsbehandling, och Folkhälsomyndigheten, som ger ut information om hepatit C avseende förekomst och smittvägar.

Anf. 43 JENNY PETERSSON (M):

Herr talman! Tack för svaret, Annika Strandhäll! Jag ställde interpellationen på grund av att regeringen hade gett ett uppdrag till Folkhälsomyndigheten att se över den nationella strategin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar, där bland annat hepatit C ingick. Uppdraget avrapporterades, och jag tyckte att den avrapportering som gjordes var undermålig.

I dag bär ungefär 40 000 svenskar på hepatit C. Varje år diagnostiseras ytterligare 2 000 svenskar. 2014 avled, enligt den senaste siffra jag har hittat, 180 svenskar till följd av sjukdomen. Man utvecklar över tid bland annat skrumplever, leversvikt och levercancer om man går med sjukdomen utan att få behandling i tid.

I svaret lyfter Annika Strandhäll fram att människor har behandlats i Sverige. 2015 var det 2 196 personer, och 2016 var det 2 442 personer, vilket är en ökning. Jag tycker att det är glädjande att man har gjort denna satsning från staten till landstingen där man subventionerar läkemedel. Det är fantastiskt!

Man behöver dock inte vara matematiker för att inse att behandlingstakten måste ökas om sjukdomen ska kunna elimineras. De hälsoekonomiska vinster som ministern hänvisar till kommer inte att uppnås med den politik som förs i dag. Dessutom har TLV beslutat att alla patientgrupper inte ska få tillgång till den nya, effektiva behandling som finns i dag. Jag ska inte gå in på de olika fibrosstadierna, men alla kan alltså inte få tillgång till behandlingen. Det är fel.

En annan sak som jag lyfte fram i min text när jag skrev interpellationen är att WHO i maj 2016 antog en ny strategi som uppmanar regeringar världen över att arbeta fram nationella elimineringsstrategier för att bekämpa hepatit C. Det var något som Sverige stod bakom, och många länder i Europa har tagit fram egna nationella strategier i linje med rekommendationerna från WHO – dock ej Sverige, och det har jag påpekat i flera skriftliga frågor, i interpellationen och nu även här i denna debatt.

Det stämmer som ministern säger i sitt svar att det finns få nationella strategier för enskilda sjukdomsdiagnoser, men det finns sådana, och dessutom finns det rekommendationer som man bör följa – särskilt ett land som Sverige där man vill ha en jämlik hälso- och sjukvård.

Jag står fast vid mina frågor: Vilka är skälen till att man inte har en sådan här nationell strategi mot hepatit C som går i linje med WHO:s rekommendationer? Och varför väljer Sverige och regeringen att inte öppna upp för behandling av samtliga patienter?

Anf. 44 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Herr talman! Tack, Jenny Petersson, för ditt mycket starka engagemang i en väldigt viktig fråga! Den är viktig inte minst för alla de som är drabbade. Ungefär 45 000 personer i Sverige lever i dag med hepatit C.

Som jag sa inledningsvis i mitt svar har vi ett annat sätt att hantera de här frågorna i Sverige. Den ordning vi har med våra landstings självständiga ansvar innebär, precis som jag sa, att vi har mycket få nationella strategier – därmed inte sagt att vi i Sverige inte har ett effektivt sätt att ta oss an frågan om hepatit C.

Precis som Jenny Petersson påpekar är de nya läkemedel som har kommit under de senaste åren helt revolutionerande och innebär ett fullständigt paradigmskifte när det gäller behandlingen av hepatit C. Det här innebär att man med behandling, som dessutom till skillnad mot tidigare medför relativt få biverkningar, kan bli helt friskförklarad. Samtidigt är det här inget vaccin, utan det är en behandling och innebär en risk för återsmitta om man inte samtidigt arbetar med prevention och att minska riskbeteendet.

Faktum är att vi från statligt håll via läkemedelssubventionen sedan 2014 har lagt 2,5 miljarder sammanlagt på att subventionera dessa läkemedel mot hepatit C. Att säga att regeringen inte gör stora satsningar för att mota den här utvecklingen är alltså faktiskt direkt felaktigt.

Dessutom måste man också lägga till att de beslut som nu är fattade om fler sprututbytesprogram också förväntas ha en stor betydelse, inte minst för att göra det som kanske är absolut viktigast, nämligen att motverka smittspridning bland personer med injektionsmissbruk.

Det som är fördelen med de här nya läkemedlen och behandlingsmetoderna är att de också verkar korta behandlingstiderna väsentligt, vilket gör att man på sikt också kan se en hälsoekonomisk möjlighet att faktiskt kunna inkludera fler. När det gäller det ordnade införandet av de här nya läkemedlen var det från början en tidsbegränsad förmån. Du var lite försiktig med att använda dig av de orden, Jenny Petersson, men från början inkluderades bara F3- och F4-grupper. Nu beviljas man förmånen permanent, och sedan juli 2015 inkluderas också F2-grupper. Det är alltså fler i dag som omfattas av möjligheten att få tillgång till den här behandlingen.

Jag känner en oerhört stor respekt för landstingens självständiga ansvar i att göra de prioriteringar och bedömningar som de anser är lämpliga utifrån de förutsättningar som råder inom respektive landsting. Men man ska inte ta detta som intäkt för att den svenska regeringen inte med full kraft är beredd att bidra till att fler ska omfattas av behandling med det här läkemedlet och till att vi ska bekämpa hepatit C på ett effektivt sätt.

Anf. 45 JENNY PETERSSON (M):

Herr talman! Jag hoppas att mitt tidigare inlägg inte tolkades som att regeringen inte gör någonting, för jag lyfte bland annat fram att regeringen stöder minskningen av hepatit C när det gäller ersättning för läkemedelsförmånerna och att man därmed bidrar. Det tycker jag är jättebra, men jag sa att regeringen inte gör tillräckligt, och det är en jättestor skillnad. Jag tycker att vi kan göra betydligt mer på området – därav mina skriftliga frågor tidigare och den här debatten i dag. Det gäller även sprututbytesprogrammen och att man där kan göra betydligt mer.

Låt mig säga att vi inte gör tillräckligt. Bland annat nämnde ministern själv de olika fibrosstadierna, och vi kan göra betydligt mer så att alla patientgrupper får tillgång till de här effektiva behandlingarna som ministern talar om. I dag är det många som sprider sjukdomen och som inte nås av behandlingen. Där gör man alltså inte tillräckligt i dag.

De hälsoekonomiska vinsterna som jag nämnde uppnås inte i dag på grund av att alla inte kan komma till rätt behandling. Det är skadligt för den enskilde som utvecklar till exempel skrumplever eller leversvikt. De som går med sjukdomen väldigt länge utvecklar ofta levercancer. 180 svenskar avled till följd av sjukdomen 2014.

Man kan göra betydligt mer. I sprututbytesprogrammen tror jag definitivt att det går att göra mer när det gäller de olika patientkategorierna. Man kan förbättra screeningen, diagnosticeringen, behandlingen och så vidare. Definitivt kan man också samverka mer mellan infektionskliniker, psykiatri, kriminalvården, sociala myndigheter och andra aktörer. Det kan optimeras och göras betydligt bättre.

Jag besökte Island, som är betydligt mindre och har färre drabbade av hepatit C, i våras, och där har man en helt annan samverkan och uppsökande verksamhet. Man jobbar på ett annat sätt inom kriminalvården, psykiatri och infektionskliniker för att behandla hepatit C vid bland annat LARO-enheter och sprututbyten. Mycket kan göras. Det viktiga är att en infektionsläkare finns med i de här sammanhangen för att uppnå den positiva effekten.

Jag tycker att regeringen gör mycket när det gäller läkemedelssubventionerna, men jag tycker också att det bör öppnas upp för fler, att mer kan effektiviseras och att man kan samverka mer för att få större hälsoekonomiska vinster än i dag.

Anf. 46 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Herr talman! Det är alltid otroligt intressant att ta del av andra goda exempel på hur man kan göra saker och ting ännu bättre. Det är också viktigt att säga från min sida att man självklart alltid kan utveckla ett arbete och förbättra det.

När man sätter sig in i den här frågan, som jag har haft möjlighet att göra lite mer på djupet, är det oerhört glädjande att se den utveckling som har skett på läkemedelssidan. Det innebär att vi på sikt kommer att kunna se allt fler som till och med har ganska långt gången hepatit C som kommer att kunna behandlas och bli friskförklarade.

Dessutom är det intressant att följa hur behandlingstiderna eventuellt kan kortas ned och vad detta kan ge för hälsoekonomiska effekter som gör att vi kan bredda de här behandlingarna till att omfatta ännu fler personer på sikt.

Det är ingen tvekan om att det som ändå är absolut mest effektivt är att förebygga uppkomsten av hepatit C i så stor utsträckning som det över huvud taget är möjligt, varför insatser som syftar till att begränsa och förebygga smittspridning är A och O.

Därför ska det också bli intressant att se vad möjligheten till fler sprututbyten och den ändrade lagstiftningen kommer att medföra för förbättringar för de här grupperna.

Jag tänker också på det som du, Jenny Petersson, tog upp i ditt första inlägg, där du berörde det uppdrag som regeringen gav till Folkhälsomyndigheten och som presenterades den 1 mars 2017. Det avsåg ju i första hand en uppdatering av den nationella strategin om hiv och aids men även att också andra blodsjukdomar ska uppmärksammas. Det är dock viktigt att påpeka att det var ett arbete med fokus främst på insatser mot hiv. Uppdateringen är nu ute på remiss, och eventuella synpunkter ska ha inkommit senast den 30 juni. Vi får naturligtvis följa de synpunkter som där har kommit in och göra en utvärdering av vad som eventuellt ytterligare behöver göras.

Sedan handlar det om samverkan på olika sätt, vilket du också berörde i ditt inlägg, Jenny Petersson. I den process som kallas nationellt ordnat införande av nya läkemedel samarbetar nu samtliga landsting, ett flertal myndigheter och läkemedelsföretagen i en gemensam process för att vi ska få ett på alla sätt adekvat, bra och välavvägt införande av de nya läkemedlen.

Anf. 47 JENNY PETERSSON (M):

Herr talman! Låt mig kort säga något om den rapport som Folkhälsomyndigheten släppte. På flera ställen behandlar man i rapporten problematiken med hepatit C, men det föreslås nästan inga konkreta åtgärder för att bekämpa viruset, trots att hepatit C är sex gånger vanligare än hiv. När vi nu vet att det kan orsaka så stora kostnader både för den enskilde och för samhället tycker jag att det saknades viktiga analyser och förslag. WHO har ju kommit med rekommendationer om att man ska eliminera hepatit C, men det saknades en elimineringsplan. Jag tycker att det vore på sin plats att Sverige tog fram en nationell strategi mot hepatit C enligt de rekommendationerna.

Nu lämnar jag själva rapporten och går över till de nya läkemedlen. Jag tycker också att de nya läkemedlen är fantastiska, oavsett vilken sjukdom de gäller. De har lett till en förbättring när det gäller behandling och bieffekter, och de har betydligt bättre effekt. På åtta till tolv veckor kan man bli fri från hepatit C. Men det jag önskar är att man ska öppna detta för fler patienter, så att de kan få tillgång till denna effektiva behandling.

Alltså: Det behövs en nationell strategi, och man behöver öppna läkemedelsbehandlingen för fler.

Anf. 48 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Herr talman! Tack, Jenny Petersson, för denna interpellationsdebatt! Det har varit intressant, och jag är inte främmande för att man hela tiden ska arbeta för förbättring och utveckling. Samtidigt ser vi att det, inte minst på läkemedelssidan, sker en revolution just nu när det gäller hepatit C. Vi kan nu se till att på ett ansvarsfullt sätt införa dessa läkemedel på bred front i Sverige och ta detta steg för steg. Där har inte minst landstingen ett otroligt viktigt ansvar. Vi har också lagt fram en proposition till riksdagen om ändrad lagstiftning och fler sprututbytesprogram. Vi får följa vad detta får för påverkan. Jag är också säker på att vi är helt överens om att det viktigaste är att förebygga uppkomsten på olika sätt – att jobba med prevention och minska smittspridningen, så att färre utsätts.

Tack för en väldigt bra debatt! Jag tar till mig de synpunkter som har förts fram här och gläds samtidigt åt att vi nu ser att det finns fler effektiva behandlingsmöjligheter för patienter med hepatit C.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 17 Svar på interpellation 2016/17:466

Andre vice talmannen meddelade att interpellation 2016/17:466 av Sofia Fölster (M) om lottning eller valfrihet i skolan hade återtagits och därför inte skulle besvaras.

§ 18 Svar på interpellation 2016/17:539 om avgiftsfri skola för alla

Anf. 49 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Daniel Riazat har frågat mig vad jag avser att göra för att se till att alla barn, oavsett storleken på föräldrarnas plånbok, ska kunna delta i samtliga aktiviteter som anordnas inom den svenska skolan.

Principen om en avgiftsfri utbildning i grundskolan och motsvarande skolformer inom det obligatoriska skolväsendet är en av hörnstenarna inom den svenska utbildningspolitiken. Rätten till en likvärdig utbildning av hög kvalitet får aldrig vara beroende av en enskild individs ekonomiska förutsättningar.

I skollagen framgår att utbildningen ska vara avgiftsfri. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärvärtyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Det får dock i enstaka fall under ett läsår, i samband med skolresor och liknande aktiviteter, förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever. Belopp som var för sig kan bedömas som obetydliga kan tillsammans strida mot bestämmelserna om en avgiftsfri skola. Om kostnaden är regelbundet återkommande kan den sammanlagt bli påfrestande för ett hushåll med svag ekonomi. Det krävs därför att skolan noga överväger när och hur ofta denna möjlighet ska utnyttjas. Skolinspektionen kan ingripa mot eventuella överträdelser inom ramen för sitt tillsynsansvar.

Anf. 50 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Tack, utbildningsminister Gustav Fridolin, för svaret på min interpellation! Jag tror att jag och Gustav Fridolin och många i den här kammaren är överens om att skolan ska vara avgiftsfri. Vi är överens om vilka normer som ska gälla när det handlar om avgiftsfrihet.

Samtidigt vet vi – antingen har man själv minnen från när man för inte så länge sedan gick i skolan, eller så har man barn i skolan eller vänner vars barn går i skolan – att detta inte riktigt följs. Även om lagstiftningen innebär att Skolinspektionen kan kontrollera hur avgifterna tas ut, och även om grundprincipen är avgiftsfrihet inom skolan, vet vi att det finns barn som exkluderas från exempelvis skolresor på grund av att de inte har råd att vara med och betala för dem.

När jag gick i skolan hade jag klasskamrater som nästan aldrig hade med sig matsäck när man förväntades ha med sådan till skolan. Så ser det fortfarande ut i dag.

Vilka är då de elever som främst påverkas av en sådan lagstiftning, och vilka är föräldrarna? Jo, självklart handlar det främst om ensamstående föräldrar som inte har tillsvidareanställning eller trygga villkor. Det handlar om arbetarklassbarn. Det handlar om barn som nyligen har kommit till Sverige och som helt enkelt inte har möjlighet att ta med sig det som förväntas eller bidra ekonomiskt till skolresor och annat.

Ja, Skolinspektionen har ett ansvar här. Men hur många skolor är det som har fått kritik för att de har gjort på detta sätt? Man kan jämföra med hur många skolor som vi vet använder de här metoderna. Om skolans princip och norm ska vara avgiftsfrihet, så ska det vara total avgiftsfrihet. Det är det enda sättet att ha en likvärdig skola för alla barn.

Om vi börjar säga att avgifter får förekomma i enstaka fall, att det är frivilligt och att det samtidigt ska vara öppet för alla barn är det någonting som inte går ihop. Att man över huvud taget har avgifter innebär att man exkluderar vissa barn.

Jag vet att skolorna hanterar det här på olika sätt. På vissa skolor tar man stor hänsyn till detta, och man tolkar lagstiftningen som utbildningsministern gör. Vi vet också att det finns skolor som inte gör på det sättet. De låter vissa elever resa till Trysil för att åka skidor samtidigt som andra pimplar på hemorten. Då är det någonting som måste förändras, menar jag. Därför behöver lagstiftningen skärpas.

Avser utbildningsministern att göra några ändringar för att det ska bli tydligare att vi har avgiftsfrihet i den svenska skolan?

Anf. 51 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Tack, Daniel Riazat, för både frågan och debatten! Jag känner igen bilden, som du beskriver den. Det finns i grunden en målkonflikt som är anledningen till att avvägningarna är gjorda som de är i skollagen. Å ena sidan ska en skola ganska lätt kunna ta med eleverna till ett museum eller en teater. Då vill man att de som har ett kollektivtrafikkort tar med det hemifrån, och så betalar man för de andra utan att det ska vara någonting konstigt för skolan. Å andra sidan handlar det om vikten av att inga elever i något sammanhang blir utpekade för att de inte har samma ekonomiska möjligheter eller föräldrar som kan ställa upp på det sätt som skolan indirekt efterfrågar.

Då har avvägningen som man har landat på i skollagen varit: Ja, men vid enstaka tillfällen kan det förekomma någonting i skolan som innebär att man till exempel behöver en färdbiljett. Men det får då inte innebära att den som inte kan bidra inte får följa med. Det är liksom principen. Jag säger i mitt svar att sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever. Det gäller både den korta resan till teatern och den längre skolresan. Då ska det inte vara så att en elev som inte kan betala inte får följa med. Så är skollagen skriven.

Jag lyssnar på den här diskussionen och hör Daniel Riazats invändningar mot att lagen är på detta sätt. Det finns två saker som jag ser att jag skulle kunna göra framöver.

Det ena är att möta de kommuner som har valt att gå längre än skollagen. Det finns nämligen sådana som har sagt: I vår kommun tar vi ett steg till, och här ska gälla total avgiftsfrihet. Där har man också börjat studera vad det finns för dolda avgifter. Det finns sådant som händer som faktiskt kan innebära en kostnad som ingen har tänkt på – du nämner att man ska ta med sig matsäck eller frukt. Det handlar om att höra: Hur har det fungerat? Har detta inneburit att det har varit svårare för lärarna att organisera teaterbesöket, eller har man hittat andra vägar så att det fortfarande är lätt att göra det som ändå ger en extra möjlighet för den pedagogiska delen av skolan?

Det andra är att jag är beredd att ta en diskussion med Skolinspektionen om vad de har sett i sin tillsyn av skolor utifrån detta.

Det är två initiativ som jag kan ta utifrån att denna fråga har väckts. Det handlar dels om att diskutera med de kommuner som har valt att gå längre än vad skollagen i dag kräver, dels om att ta upp med Skolinspektionen vad de sett i sin tillsyn.

Anf. 52 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Tack så mycket, utbildningsministern, för det svaret! Vi är som sagt överens om grundprincipen i detta. Jag är glad över att utbildningsministern är öppen för att på något sätt synliggöra den problematik som kan uppstå. Jag skulle vilja framföra till utbildningsministern att jag tror att det skulle vara bra om vi tillsammans, på en bredare front i riksdagen, tar tag i frågan för att åstadkomma en förändring. Vi alla måste kanske kolla upp hur det ser ut i våra kommuner och där vi är med och styr etcetera. Men i slutändan är det lagstiftningen från riksdagen och regeringen som påverkar läget.

Jag skulle vilja kommentera det här med enstaka fall. Som utbildningsministern själv säger i sitt svar och som jag har skrivit i interpellationen kan enstaka fall anses vara något väldigt litet, att du en gång om året ska skicka med någonting eller att du måste betala 100 kronor för att ditt barn ska åka någonstans. Samtidigt kan den enstaka avgiften, precis som utbildningsministern själv sa, bli en för stor summa för många föräldrar – ensamstående, arbetslösa etcetera – om de har flera barn som kanske till och med går på olika skolor. Det blir också mycket svårare för Skolinspektionen att utvärdera hur det har påverkat föräldern då barnen inte går på samma skola. Man kan inte se det i ett sammanhang.

Man kan tänka sig en förälder som har tre barn som alla behöver ta med sig matsäckar och frukt, som behöver betala någon avgift under vintern för att resa bort eller betala någon avgift på sommaren för att gå på något museum eller annat. Det kan bli någonting som många föräldrar inte kan klara av.

Under de senaste 20 åren har inkomstklyftorna i Sverige ökat ganska rejält. Vi ser att de rikare har dragit ifrån samtidigt som de som befinner sig längst ned på den ekonomiska skalan har fått det tuffare. Då blir detta, även om det kan anses som enstaka fall, en stor fråga. Man vill ju inte att ens barn ska känna sig utanför eller annorlunda i skolan. Alla föräldrar vill ge sina barn bra möjligheter och verktyg och allt man kan för att de ska kunna klara sig. Därför menar jag att vi måste möjliggöra för alla föräldrar, oavsett ekonomisk status, att göra detta.

Jag är mycket glad över att utbildningsministern tar upp frågan om att diskutera detta med kommuner. Vänsterpartiet är som sagt öppet för att också ha ett bredare samtal här i riksdagen om vad vi ska göra för att på riktigt se till att det är avgiftsfrihet. Grundskolan är obligatorisk, och vi säger att vissa aktiviteter är frivilliga. Är de arrangerade av skolan anser jag att det är skolaktiviteter. Därmed ska det, som utbildningsministern sa tidigare, inte vara så att vissa exkluderas. Men lagen måste ses över just eftersom det är så att vissa exkluderas – det sker genom att man ger dem alternativ som kanske inte är lika roliga eller attraktiva som alternativen för de andra eleverna.

Anf. 53 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! När det gäller de större aktiviteterna finns det betydligt bättre sätt än att man ber föräldrarna betala. Man kan jobba tillsammans i en klass. Man kan helt enkelt göra saker ihop, som dessutom ibland kan användas i undervisningen. Man kan sälja bröd eller vad det nu må vara. Då kan man samla pengar och därigenom räkna på vad det innebär att driva den lilla rörelsen. Jag tror ofta att man kommer längre så än vad man gör om man låter det vara någonting som görs upp vid sidan av.

I och med den avvägning som finns i lagen i dag får det inte bli ett utpekande av en elev som har föräldrar som inte kan bidra på samma sätt som andra. Det får till exempel inte förekomma att man på klassråd går igenom vilka som har betalat och vilka som inte har gjort det. Då slår skolagens generella bestämmelser till, som handlar om att barn ska behandlas lika, att man inte ska ha ett särskilt utpekande och att man ska bygga en trygg arbetsmiljö.

Regelverket finns nog på plats för att hantera målkonflikten. Problemen blir i praktiken när detta landar i lärares, rektorers och engagerade föräldrars knä. Jag tror att det finns all anledning att titta på hur man har gjort i de kommuner som gått lite längre än vad lagen i dag kräver. Jag är beredd att träffa dem och se vilka utvärderingar som gjorts där.

Anf. 54 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Jag säger återigen tack till utbildningsministern. Vi har inte ett dåligt regelverk. Däremot har vi ett regelverk som av en hel del kommuner inte tolkas så som jag och utbildningsministern vill tolka det. Då får man ställa sig frågan: Hur lång tid får det ta innan tolkningen sker på ett korrekt sätt, och när kommer det att behövas en förändring? Jag ser fram emot att höra mer av utbildningsministern kring denna fråga och att vi kan komma framåt.

Jag håller med utbildningsministern om att detta kan arrangeras på mycket bättre sätt, med försäljning etcetera. Men det finns risker även där. Det finns elever som kommer från mer välbärgade familjer och som har mycket lättare för att gå till sina grannar och sälja kakor eller lotter än vad jag hade när jag växte upp i mitt område. Det påverkar självklart också. Det är därför jag menar att lagstiftningen måste se ut på ett sådant sätt att detta inte ska vara beroende av hur bra eleverna är på försäljning eller hur deras föräldrars plånbok ser ut.

Men jag tror att vi i grund och botten är överens och att vi kan komma vidare med frågan.

Anf. 55 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Jag konstaterar: Att göra saker som klass kan ofta vara ett bra sätt att få en sammanhållning och möta de generella krav som finns i skollagen på att bygga trygga skolmiljöer, där alla får vara med på likvärdiga villkor.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 19 Svar på interpellation 2016/17:541 om elevers individuella inflytande

Anf. 56 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Daniel Riazat har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att elevers individuella inflytande och elevers rätt till inflytande genom elevsammanslutningar ska särskiljas i skollagen.

Det är läraren som leder och ansvarar för undervisningen. Genom skollagen ges alla elever en rätt till inflytande över undervisningen, skolmiljön och verksamheten i övrigt. Här avses både det inflytande som eleverna ska ha som grupp och kollektiv och det inflytande som tillkommer varje individ. Av lagen framgår vidare att det ska finnas ett eller flera forum för samråd med eleverna.

Genom läroplanen konkretiseras vidare elevernas rätt till ett individuellt inflytande. Där sägs bland annat att alla som arbetar i skolan ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Rektor har också ett särskilt ansvar för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas.

I skollagens bestämmelser och läroplanens skrivningar framgår alltså redan i dag en distinktion mellan elevernas rätt till individuellt inflytande och inflytande som grupp och kollektiv. Statens skolinspektion granskar, inom ramen för den regelbundna tillsynen, om lärarna ser till att eleverna får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll.

Mot denna bakgrund ser jag i nuläget inget behov av att ta initiativ till en förändrad lagstiftning. Med detta sagt ser jag såklart fram emot elevorganisationernas remissvar på Skolkommissionens slutbetänkande där de naturligtvis har möjlighet att påtala eventuella behov av relevanta tydliggöranden.

Anf. 57 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Tack, utbildningsministern, för svaret även på denna interpellation! Jag har tidigare även lagt en motion om denna fråga med anledning av det som elevorganisationerna själva framhöll som en problematik med dagens lagstiftning och hur den i praktiken slår ute på skolorna.

Det här är någonting som berörs i 4 kap. skollagen, och det vi har sett när vi har kollat på det tillsammans med bland annat Sveriges Elevkårer är att det finns en problematik eftersom det inte sker någon distinktion mellan elevers individuella inflytande och elevsammanslutningar.

Även när det gäller elevsammanslutningar är lagstiftningen otidsenlig, bland annat på grund av att man blandar ihop organisering i form av elevråd och elevkårer – elevkårer nämns inte i dagens lagstiftning. Med anledning av det kommer jag också att ha en interpellationsdebatt med statsrådet Anna Ekström lite senare i dag.

Elevers individuella inflytande menar jag är lika viktigt som det är med elevorganisering, alltså att ha större elevsammanslutningar. Det är också viktigt att rektorerna får ett verktyg för att kunna hantera den situationen och inte styra den på ett sätt så att de endast ger sken av att eleverna har något att säga till om. Man ska snarare ge dem verktygen att möjliggöra för eleverna att känna sig delaktiga i sin organisering på skolan. Om utbildningsministern nu anser att det här redan finns i lagstiftningen så skulle vi kunna ha en diskussion om hur man ska få kommunerna att implementera det på ett korrekt sätt för att följa det.

Jag har som sagt haft en hel del samtal med elevorganisationerna, och där är det väldigt tydligt vad som gäller: Man menar att det i praktiken inte finns någon distinktion i lagstiftningen mellan elevers individuella organisering och elevsammanslutningar.

Anf. 58 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Tack även för denna fråga, Daniel Riazat! Jag har också mött elevorganisationer och känner väl till att man ser det här problemet. Jag väntar mig väl att man till del kommer att påpeka det i remissvaren till Skolkommisionens slutbetänkande, och då ska vi såklart svara på det på sedvanligt sätt.

En sak som jag har framfört är att vi ibland har en övertro på att förändringar i lagen och i lagstiftningens konkreta skrivningar automatiskt ska ge en efterfrågad förändring ute på varje skola. I det här fallet konstaterar jag att det finns en särskiljning mellan den individuella rätten till inflytande och vad den innebär och rätten till inflytande som elever, gemensamt organiserade eller i en sammanslutning. Den distinktionen sker inte i lag, men den sker i praktiken i läroplanen och är därmed ett ansvar för lärare och rektor.

Jag har därför i praktiken lite svårt att se hur en förändring i lagen skulle ändra Skolinspektionens granskning av skolorna och skolornas arbete i dag, åtminstone i det här stycket.

Däremot ser även jag att det kan behövas mycket arbete framför allt med att sprida goda exempel. Jag vet att det finns tillfällen när det uppstår konflikter och man tycker olika, och då är det viktigt att slå fast vad lagen och läroplanen säger. Men ganska ofta handlar det nog om att man inte riktigt vet hur man ska ta sig an dessa frågor.

Det stora nationella skolutvecklingsprogram som vi nu bygger upp om arbete med trygghet, studiero och hur man jobbar med värdegrundsfrågorna i skolan innehåller såklart också frågor om hur vi inkluderar och involverar eleverna, eftersom vi vet att det är ett väldigt gott verktyg för att nå målen med trygghet, studiero och en skola som eleverna känner ägarskap för och ledarskap i.

Jag tror därför att den typen av åtgärder når längre än de konkreta förändringar som kan göras i en lagparagraf.

Anf. 59 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Jag håller delvis med utbildningsministern om att man inte ska ha en övertro på lagstiftningen i alla lägen. Vi har ju exempel där lagstiftningen har funnits på plats men där den ändå har tolkats på ett felaktigt sätt av vissa kommuner.

Samtidigt menar jag att grundprincipen ska vara att man har en så tydlig lagstiftning som möjligt kring denna fråga. I det här fallet finns det inte någon text om det vad jag har läst i skollagen utan det är i läroplanen, som utbildningsministern säger.

Då måste vi ställa oss frågan hur många kommuner det i så fall är som inte följer läroplanen, med tanke på att en av de större elevorganisationerna i landet, med tusentals medlemmar på olika skolor, har uppmärksammat denna fråga. Det kan man inte se som några enstaka fall, utan då får man snarare, som utbildningsministern sa, lyfta upp de goda exemplen och se om de har utfört det goda utifrån läroplanen eller om de har lyssnat på elevorganisationerna eller andra som har verkat på deras skolor och därmed haft ett bättre samarbetsklimat.

Den största anledningen till att denna fråga är viktig för mig är att vi bor i ett land där många ungdomar saknar framtidstro och inte känner att de kan vara med och påverka, även om arbetslösheten sjunker något och även om vi i Vänsterpartiet tillsammans med regeringen har satsat en hel del kring välfärden, arbete etcetera.

En väldigt bra början för att kunna känna sig delaktig i det samhälle som man växer upp i, ska vara en del av och vara med och utveckla är att vara organiserad på sin skola. Jag tror att många av oss som sitter här i riksdagen har varit det på våra skolor, och därför är det viktigt att vi sänder signalen till alla unga och barn att de är delaktiga och kan vara delaktiga.

Då får sådana här tolkningar som till viss del stoppar utvecklingar helt enkelt inte förekomma, utan vi måste tillsammans se till att det blir så tydligt som möjligt så att alla rektorer och alla skolor följer det som står i läroplanen. Om man inte gör det måste vi ta tag i det på ett annat sätt och kanske förtydliga lagstiftningen.

Jag har ingenting mer att tillägga utan vill tacka ministern för svaret. Jag tror att vi kan komma framåt även i denna fråga.

Anf. 60 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Skolan är en arbetsplats, och elever ska tillsammans kunna påverka sin situation och sin arbetsplats. Det är viktigt och en grundläggande princip för alla arbetsplatser. I skolan förbereds vi dessutom för arbetslivet därefter.

Det är också viktigt eftersom det är ett verktyg för att nå mål som skolan strävar efter, både målet, såklart, att man ska ha trygga och välfungerande arbetsmiljöer – det är svårt att åstadkomma det om man inte gör det tillsammans med eleverna – och kunskapsmålen. Elever som känner sig delaktiga och går till en skola som man känner ägarskap över har ett bättre engagemang och en bättre motivation att också nå kunskapsmålen i skolan.

Jag tar gärna diskussioner om exakt vad man ska påverka. Jag slog i mitt interpellationssvar fast, och det är en viktig mening för mig, att det är läraren som leder och ansvarar för undervisningen. Att man kan påverka innebär inte att jag som elev kan sitta och välja eller välja bort delar av kursplanen och ämnesplanen. Skolan har ett särskilt ansvar. Det kan ibland

vara det som man har jobbigast för som man behöver göra mest. Men den typen av diskussioner ändrar inte det grundläggande i att elevinflytande har ett värde. Att man ska sträva efter att det värdet förverkligas på alla skolor håller jag absolut med Daniel Riazat om.

Låt mig säga något om varför distinktionen mellan det individuella inflytandet och det gemensamma inflytandet finns i läroplan och inte i skollag. Detta bygger i grunden på att vi har försökt hålla på distinktionen att i skollagen finns organisatoriska och mer övergripande bestämmelser och att det som handlar om den pedagogiska praktiken, som det handlar om här, huvudsakligen finns i läroplanen. Det är anledningen. De har inte olika styrande effekt på skolan – båda granskas av Skolinspektionen – men de är på olika nivåer. Den ena är övergripande, och den andra är mer praktisk i fråga om hur saker och ting ska genomföras.

Anf. 61 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Jag har ingenting mer att tillägga. Jag önskar utbildningsministern och hans familj en glad sommar.

Anf. 62 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Herr talman! Jag repeterar det!

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 20 Svar på interpellation 2016/17:508 om Digitaliseringsrådet

Anf. 63 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Erik Ottoson har frågat mig om jag anser att Digitaliseringsrådet kommer att möta de utmaningar som Erik Ottoson pekar på eller om jag avser att vidta ytterligare åtgärder för att stärka rådets befogenheter att faktiskt ta fram konkreta policyförslag för att gynna digitaliseringen men också hantera de utmaningar som digitaliseringen innebär.

Nu tycks inte Erik Ottoson vara här, men det finns ett stort intresse för Digitaliseringsrådet. Jag fortsätter ändå. Det kan hända att någon i kammaren är intresserad.

Regeringen fattade den 18 maj 2017 beslut om strategin för ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. Strategin anger inriktningen för regeringens digitaliseringspolitik. Ett hållbart digitaliserat Sverige står för långsiktighet där mervärdet av digitaliseringen tillvaratas och utmaningar längs vägen hanteras. Ett tydligt ledarskap krävs där politiken agerar för att förbättra förutsättningar för att digitaliseringen av Sverige sker på ett sätt som ökar samhällsnyttan. På så vis kan de utvecklingsmöjligheter tillvaratas som till exempel sakernas internet, automation, artificiell intelligens och användning av stora datamängder medför.

Genomförandet av digitaliseringsstrategin och regeringens digitaliseringspolitik kräver ett kontinuerligt politiskt engagemang. Nationell samordning, utformning av regelverk och förmåga att identifiera hinder och aktivt förhålla sig till uppsatta mål är viktiga aspekter. Ett tydligt politiskt och statligt ledarskap kommer därför att vara avgörande för att skapa det nödvändiga förändringstrycket. Med strategin har hela regeringen åtagit

sig att leda omställningen. Ett digitaliseringsråd med tillhörande kansli-funktion har inrättats, bland annat för att stödja strategins genomförande. En av Digitaliseringsrådets uppgifter är också att vidareutveckla insatser och lämna förslag till konkreta åtgärder.

En samordnande statssekreterargrupp finns också inom Regeringskansliet eftersom genomförandet av politiken för digitalisering kräver ett horisontellt angreppssätt över flera politikområden.

Som framgår av vad jag har sagt har Digitaliseringsrådet redan i dag i uppgift att föreslå konkreta insatser. Jag ser i dagsläget därför inte behov av att stärka Digitaliseringsrådets befogenheter.

Då Erik Ottoson, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet förklarade andre vice talmannen överläggningen avslutad.

§ 21 Svar på interpellation 2016/17:540 om elevföreträdares synliggörande i skollagen

Anf. 64 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Daniel Riazat har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att möjligheten att organisera sig i elevkårer ska tydliggöras i skollagen.

Jag vill börja med att konstatera att elever har rätt till inflytande över sin utbildning och sin arbetsmiljö. Elevinflytande främjar elevernas förmåga att ta eget ansvar och ökar lusten att lära. Det stärker även relationen mellan lärare och elever och leder till en större acceptans för de beslut som fattas.

Elever har enligt skollagen (2010:800) och arbetsmiljölagen (1997:1160) rätt till formellt demokratiskt inflytande genom elevrådsrepresentanter och elevskyddsombud. Ett elevskyddsombud ska representera eleverna i arbetsmiljöfrågor. Arbetsmiljön handlar om både den fysiska och den psykosociala miljön. Det kan till exempel handla om att kemikalier från kemiundervisningen ska hanteras på ett säkert sätt och att skolan ska ha ett bra förebyggande arbete mot mobbning.

Regeringen gav 2015 Statens skolverk i uppdrag att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram. I dessa erbjuder myndigheten lärare, rektorer och huvudmän stöd i arbetet med bland annat delaktighet och inflytande. Lärare får möjlighet att diskutera vad elevinflytande och delaktighet är och kan vara i undervisningen, på vilket sätt de kan öka motivationen och lärandet hos alla elever och hur de kan gestalta sig i vardagen. På så sätt ges lärare verktyg för att skapa möjligheter till delaktighet och inflytande i undervisningen.

Elevråd och elevkårer kan vara organiserade på olika sätt. Men grunden är att skapa former för att bedriva ett elevinflytande över utbildning och arbetsmiljö. Av 4 kap. 10 och 11 § skollagen framgår att elevföreträdare och övriga elever ska ges tillfälle att under skoltid behandla frågor av gemensamt intresse. Det ska inte göras skillnad mellan en elev som har utsetts till elevrådsrepresentant och en elev som har ett annat uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen när det gäller att få den

ledighet från skolarbetet som behövs för uppdraget eller att erbjudas kompensations för den undervisning som de går miste om på grund av uppdraget.

Vi ska värna elevinflytandet. Det handlar inte enbart om att elevernas åsikter förbättrar undervisningen eller arbetsmiljön. Det finns även ett stort värde i elevers organisering för att lära sig hur ett demokratiskt beslutsfattande fungerar i praktiken. Det skapar tillsammans med elevernas utbildning förutsättningar för att eleverna ska bli aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle.

Anf. 65 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Jag börjar med att tacka Anna Ekström för svaret. Jag uttrycker också min glädje över att jag har ställt min första interpellation till gymnasieministern.

Jag håller med om mycket av det Anna Ekström har sagt. Samtidigt kan vi konstatera att det i praktiken finns ett problem när vi pratar med elevorganisationer om just hur lagstiftningen är utformad och vilka texter som finns i lagstiftningen.

Under 2015 gick enligt Sveriges Elevkårer ungefär 55 procent av gymnasieeleverna i en skola där det fanns en elevkår. 27 procent av de eleverna var också medlemmar i elevkåren. På de skolor där elevkårer finns är ungefär hälften av eleverna medlemmar i dem. Dessutom visar en rapport från Sveriges Elevkårer att 75 procent av rektorerna har högt förtroende för elevkårerna som finns på deras skolor.

Trots detta finns elevkårerna över huvud taget inte nämnda i lagstiftningen. Däremot finns elevråd och elevskyddsombud med, som Anna Ekström nämnde. Jag var själv elevskyddsombud när jag gick i skolan. Som jag sa tidigare till utbildningsministern tror jag att många av oss som sitter i kammaren på ett eller annat sätt även varit engagerade i skolan. Det var ett bra sätt för oss att bli duktigare på att debattera, att ta initiativ och att vara en del i förändringsarbetet på arbetsplatsen, i skolan och senare i livet. Därför är det, precis som Anna Ekström säger, viktigt med elevorganiseringen.

Jag ser inga meningsskiljaktigheter mellan oss om huruvida det är viktigt eller inte att elever organiserar sig och att rektorerna ska ge eleverna bra verktyg för att fullfölja sin elevorganisering. Däremot är det, som jag nämnde tidigare för Gustav Fridolin, ett problem när den största elevorganisationen i gymnasieskolan, Sveriges Elevkårer, över huvud taget inte nämns i lagstiftningen.

Självklart kan man ha lagstiftning som är i mer generella termer, där man inte pekar ut enstaka organisationer eller organisationsformer. Men i det här fallet står det i 4 kap. skollagen tydligt om elevråd och elevskyddsombud men inte ett ord om elevkårer, det vill säga inte Sveriges Elevkårer utan elevkårer som sådana. Jag undrar om statsrådet har för avsikt att på något sätt se över detta, om vi skulle kunna ha diskussioner framöver om hur vi kan förhindra detta och om vi skulle kunna ändra detta på ett annat sätt så att implementeringen gentemot kommunerna och huvudmännen sker på ett smidigare sätt.

Någonting behöver göras i och med att vi inte lever i samma tid som när den här lagen stiftades och de här texterna skrevs. Saker och ting har förändrats, och nya organisationsformer har tillkommit. Då måste vi vara

tidsenliga även i den här kammaren, menar jag, och förändra lagstiftningen utifrån den tid vi lever i.

Min fråga är som sagt om statsrådet har för avsikt att vidta några åtgärder för att också elevkårer ska synliggöras i skollagen.

Anf. 66 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Jag får tacka Daniel Riazat för den här frågan. Det är hans första fråga till mig – tack särskilt för det!

Jag är extra glad över den här frågan eftersom jag tycker att elevinflytande är en viktig sak och att elevers organisering är en viktig sak.

Hur kommer det sig att man kan tycka det? Jo, precis som Daniel Riazat och många andra ledamöter i den här kammaren har jag egen erfarenhet av vad det kan betyda att vara vald representant, utsedd representant, för de studenter eller elever som man studerar tillsammans med. Både min erfarenhet och de erfarenheter jag får höra om när jag är ute och träffar både elevkårs- och elevrådsrepresentanter samt rektorer och lärare ger en stark bild av att elevinflytande är bra på grund av att det stärker elevernas förutsättningar att ta ansvar för sin skola. Det stärker eleverna på så sätt att de får en handfast lektion i hur man gör när man i ett demokratiskt arbete är med och tar ansvar för sin verksamhet, något som är otroligt viktigt att ha med sig ut såväl i vidare studier som i kommande arbetsliv och som aktiv samhällsmedborgare.

Min erfarenhet är också att det ofta är bra för undervisningen. Jag träffar sällan elevrepresentanter som vill ha mindre undervisning, som vill ha lite lugnare på skolan. De elevrepresentanter jag träffar vittnar snarare om att de i sitt elevarbete verkligen arbetar för att stärka undervisningen och se till att de får lära sig så mycket som möjligt.

Jag har alltså en positiv inställning till och är verkligen beredd att värna elevinflytandet.

Jag kan konstatera att skollagen har tydliga och ordentliga bestämmelser om vikten av elevinflytande och som också värnar elevinflytandet. Det finns också gott om bestämmelser som ser till att elever får den undervisning de behöver vid sidan av ett arbete med elevinflytande.

Betyder detta att jag är beredd att omedelbart gå på Daniel Riazats recept som han skriver ut här, nämligen att i lagstiftningen säkerställa att just elevkårer får en särställning? Nej, jag tänker inte utfärda något sådant löfte här i dag. Jag tycker att skollagen värnar elevinflytandet, och jag är beredd att i det fortsatta arbetet när jag följer både vad Skolverket och Skolinspektionen gör och hur arbetet utvecklas i skolan värna just elevinflytandet. Men några direkta planer på att ändra lagstiftningen så att just elevkårer omnämns, vilket ju är det som Daniel Riazat flera gånger efterfrågat, finns det inte. Jag tycker att det finns saker som det är viktigare och mer bråttom att ta hand om i skolan.

Anf. 67 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Tack, statsrådet Anna Ekström! Som sagt tror jag att vi i grund och botten är överens om själva synen på organisering överlag.

Man kan väl säga att såväl elevorganisering som studentorganisering och andra typer av folkrörelser, som jag nästan skulle vilja kalla detta, har haft enorm betydelse för vårt land och dess demokrati och utveckling.

Samtidigt som jag håller med statsrådet om vikten av det här och av att vi har en lagstiftning som säkerställer elevers rätt att organisera sig och uppmuntrar elever att organisera sig vill jag klargöra att det inte är jag som kräver en särställning för elevkårerna. Det är lagen som i dag särställer två andra organiseringsformer, vilket enligt mig är fel.

Jag tycker att det är viktigt med elevråd och med elevskyddsombud. Men jag tycker att om vi inte ska särställa någon organiseringsform måste vi antingen ta bort de exempel som finns på hur man ska organisera sig, det vill säga elevråd och elevskyddsombud, eller lägga till den organiseringsform som i dag är störst på landets gymnasieskolor.

Apropå att många av oss har varit engagerade tror jag att många av oss efter att ha varit engagerade som elevföreträdare i skolan var förbannade över att vi inte fick vara med och bestämma över saker som vi ville vara med och bestämma över och kände att vi inte kunde förändra tillräckligt mycket på skolan eftersom många rektorer styrde elevorganiseringen ganska hårt. Vi hade helt enkelt inte möjligheten att organisera oss så som vi ville. Eller också kände vi att hade det, och då har framtiden för oss sett väldigt olika ut. Vi är ju inte de enda i det här landet som har varit organiserade, men många tappade hoppet efter det här. Varför gjorde de det? Jo, jag menar att man gör det för att man inte synliggörs på ett tillräckligt bra sätt och inte ges tillräckligt mycket utrymme i sin elevorganisering.

Här har vi alltså en organisation som inte bara för sin egen del utan även för framtida elevkårer eller andra elevkårsorganisationer tar upp en viktig fråga: att en väldigt stor organiseringsform inte finns med i lagstiftningen. Jag förstår att statsrådet inte kan lova någonting här i dag om att man ska förändra någonting men inte att man inte är öppen för att diskutera det här framöver, kanske tillsammans med elevorganisationerna och även de andra partierna här i riksdagen för att nå ett resultat där vi kan vara överens om vad som egentligen gäller.

Det är någonting som inte stämmer när två organisationsformer särställs i lagstiftningen men den största organisationsformen inte finns med i lagstiftningen. Jag menar att det betyder att det är regeringen som är för att särställa organiseringsformer, inte Vänsterpartiet och jag som har ställt interpellationen.

Anf. 68 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Elever ska ha rätt till elevinflytande. Att elevinflytandet är tydligt inskrivet i skollagen är oerhört viktigt. Det är viktigt för elevernas möjlighet att påverka men också i ett vidare perspektiv för elevernas förutsättningar att utvecklas till demokratiskt ansvarstagande medborgare och för att säkerställa kvaliteten på undervisningen och utbildningen i skolan.

Det som för mig är viktigt är att elevinflytandet är säkrat och fungerar på ett effektivt och bra sätt så att det stärker undervisningen och elevernas utveckling.

För mig är det fullkomligt självklart att rektorer och andra befattningshavare i skolan ska göra det som står i skollagen och respektera elevinflytandet oavsett vilken form det tar sig – elevskyddsombud, elevkårsrepresentation eller elevrådsrepresentation.

Det som för mig är viktigt är också att det här inflytandet finns, att det är säkert och att det är tryggt. Om det fanns någon form av belägg för att

avsaknaden av egen reglering i skollagen av just elevkårsformen ledde till bristande inflytande, ledde till att de elever som väljer att organisera sig i elevkårer fick svårare att hävda sin rätt och ledde till att rektorer i mindre utsträckning respekterade de valda företrädare för eleverna som elevkårsrepresentanterna är – ja, då skulle jag naturligtvis omedelbart titta på det. Men hittills har jag inte i mina många kontakter med både elevkårer och elevråd och med olika representanter för skolorna sett den typen av belägg. Jag har heller inte hört något sådant belägg i den här debatten.

Jag är förtjust i det upplägg vi har i vår skola – att elevinflytandet är reglerat i form av att det ska finnas men att det mycket är upp till eleverna själva att bestämma på vilket sätt de ska vara representerade och vilka frågor de vill driva. Jag vill verkligen värna om elevkårernas och elevrådets självständighet att företräda sina medlemmar.

Skulle det finnas några belägg som talar för att avsaknaden av ordet elevkårer i lagtexten leder till bekymmer kommer jag omedelbart att titta på detta. Men så länge det inte finns några sådana belägg kommer jag att fortsätta att värna elevinflytandet, oavsett vilka former det tar sig.

Anf. 69 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Tack statsrådet! Jag har också skrivit en motion om detta efter samtal med elevkårer och elevorganisationer, i detta fall främst Sveriges Elevkårer, och jag tror att de som är organiserade i dessa elevkårer och själva har gett uttryck för problematiken har ganska bra koll på hur det ser ut på de skolor där de har svårt att organisera sig på grund av lagstiftningen.

Jag kan självklart inte på rak arm nämna några procentsatser när det gäller antalet skolor där man har haft det tufft och antalet skolor där man inte har haft det, men man har förmodligen skrivit artiklar och annat om detta och även framfört det till statsrådet på grund av att problematiken existerar. Även om statsrådet inte kan lova någonting menar jag att det minsta statsrådet skulle kunna göra är att lova att kolla upp detta i framtiden och följa utvecklingen kring elevorganiseringen överlag för att se om något behöver förändras framöver – även om statsrådet i dag inte har den bilden.

I övrigt vill jag önska statsrådet med familj en trevlig sommar!

Anf. 70 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Jag kan försäkra Daniel Riazat om att detta är en fråga jag inte tar lättvindigt på. Jag tycker att elevinflytandet är väldigt viktigt av de skäl jag har redogjort för här. Jag kommer naturligtvis att hålla ögonen på denna fråga.

Även jag har blivit flitigt uppvaktad av de skickliga representanterna för Sveriges Elevkårer, och om jag får någon form av belägg för att detta är ett praktiskt problem som minskar möjligheterna till inflytande kommer jag naturligtvis inte att låta det vara. Jag är, precis som Daniel Riazat, ute efter att värna elevinflytandet. Skulle det vara så att denna typ av lagstiftningsändringar behövs ska vi inte vara rädda att göra dem. Men till dess att vi har sådana belägg tycker jag att vi ska vänta med att använda lagstiftningsvapnet, som faktiskt är bland de tyngsta som finns i arsenalen.

Vi ska säkra elevinflytandet, och det ska vi göra genom att se till att alla elever får ett gott inflytande, oavsett om de är representerade via elevkårer, elevråd eller de viktiga elevskyddsombuden. Vi ska verkligen se till att våra rektorer och lärare har goda verktyg att ta vara på det elevinflytande som kan bidra till en bättre undervisning och utbildning.

Jag vill tacka Daniel Riazat för denna fråga, som är angelägen och viktig. Det handlar om elevinflytandet, som faktiskt har en stor betydelse. Jag vill också tacka för gott samarbete under mitt första knappa arbetsår i riksdagen och önska Daniel Riazat och hans nära och kära en riktigt skön sommar!

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 22 Svar på interpellation 2016/17:567 om psykisk ohälsa i gymnasiet

Anf. 71 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Jesper Skalberg Karlsson har frågat mig vilka ytterligare insatser jag och regeringen anser är möjliga för att möta och motverka den psykiska ohälsan i gymnasieskolan.

Arbetet för att främja hälsa samt motverka kränkningar, trakasserier och annan utsatthet i skolan är av yttersta vikt. Utvecklingen av och tillgången till elevhälsa är central för att främja elevernas välmående och skapa en god lärandemiljö.

I syfte att öka den genomsnittliga personaltätheten inom elevhälsan och öka tillgången till specialpedagogiskt stöd i skolan beslutade regeringen i maj 2016 om en statsbidragsförordning för bland annat personalförstärkningar inom elevhälsan. Tack vare statsbidraget hade närmare 700 fler anställts inom elevhälsan hösten 2016. Det handlar bland annat om skolläkare, skolpsykologer, skolkuratorer och lärare med specialpedagogisk kompetens.

Regeringen har också gett Statens skolverk i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan i syfte att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Skolverket har inrättat ett bidrag för att stödja huvudmännen i deras arbete med hälsofrämjande skolutveckling för en ökad måloppfyllelse.

Vidare har regeringen gett Skolverket i uppdrag att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram. Ett av programmen rör just elevhälsa. Syftet med programmet är att skapa bättre förutsättningar att arbeta både hälsofrämjande och förebyggande för att stödja eleverna i deras lärande och hälsa i utvecklingen mot utbildningens mål. Tanken är att arbetet med att tillhandahålla en lärandemiljö som främjar utveckling, lärande samt fysisk och psykisk hälsa ska stärkas.

Alla elever behöver gå en gymnasieutbildning som förbereder för livet som vuxen. En slutförd gymnasial utbildning är i dag en vattendelare på arbetsmarknaden. Då är det också viktigt att gymnasieutbildning upplevs som attraktivt och att eleverna får en utbildning de valt utifrån sina intressen och utsikter att studera vidare eller etablera sig på arbetsmarknaden. Undervisningen måste upplevas som motiverande och hålla en god kvalitet.

Regeringen gav i mars 2015 en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning och därmed få de kunskaper som behövs såväl i arbetslivet som för fortsatta studier. I uppdraget ingick att se över bestämmelserna om stödåtgärder i gymnasieskolan.

Utredningen lämnade sina förslag i oktober 2016 i betänkandet *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*. Förslagen har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen har således redan vidtagit en rad åtgärder för att förebygga och hantera psykisk ohälsa i skolan, och vårt arbete med denna viktiga fråga fortsätter.

Anf. 72 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Tack, statsrådet, för det fullödiga svaret!

När vi talar om psykisk hälsa och ohälsa är det viktigt att tydligt slå fast att detta är ett väldigt brett begrepp. Det inkluderar allt från nedstämdhet och oro, som är naturliga reaktioner på saker som händer i vardagen, till bipolär sjukdom och andra psykiatriska och neuropsykiatriska tillstånd. Däremellan, i den stora gråzonen, finns ett vitt spektrum av behandlingar av olika typer och grader.

Den psykiska ohälsa vi ofta talar om när vi talar om gymnasieskolan är av den första sorten; det är den som ofta drabbar unga i gymnasiet. Man känner oro, ångest och nedstämdhet av olika anledningar. Det kan vara att en relation inte gått som man tänkt sig, att man inte når de resultat som förväntas eller som man själv förväntat sig eller att man känner sig maktlös och håglös inför framtiden.

Dessa enklare former av psykisk ohälsa kan man ofta mota själv med ganska enkla metoder. Men saker kan också bli värre om man undviker att behandla eller rentav trycker ned dessa känslor. Då kan det förvärras ganska mycket.

Sådana här lättare besvär kan man, om de inte beror på en kroppslig sjukdom, mota med rutiner och fysisk aktivitet. Det betyder mycket bara att man sover och äter på regelbundna tider och har fysisk aktivitet några gånger i veckan. Detta är tips som räcker långt – att man börjar ta kontroll över sin egen dygnsrytm och sitt eget mående. Det ger en tidig push och kraft att fortsätta.

Herr talman! Det är bra om sådan information kan komma alla elever i skolan till del och även införlivas i undervisningen. I dag är psykisk hälsa en del av idrotten på gymnasienivå, och det tycker jag är bra.

Men tyvärr känner många ändå maktlöshet, och den psykiska ohälsan ökar. Många känner bristande motivation på lektionerna. Och det finns, som jag har redogjort för i min interpellationstext, en stark korrelation mellan psykisk ohälsa och avhopp från gymnasiet.

Kanske är lärare i dag inte alltid i början av kurser så tydliga med vad som gäller och vad som förväntas. Detta skapar en osäkerhet som biter sig fast, och det blir sedan svårt att rädda upp för eleverna när betygssättningen närmar sig.

Här ska sägas att regeringen har sjösat flera initiativ, som statsrådet också nämner. Jag hoppas att de faller väl ut och att de utvärderas så att vi kan göra mer av det som fungerar.

Men jag undrar också om det inte är dags att regeringen sätter ett mål för den psykiska ohälsan i skolan och gymnasiet. Det skulle till exempel kunna vara att den psykiska ohälsan ska sluta öka före 2020, att den ska halveras till 2030 eller att man sätter en nollvision som är mer långsiktig än så.

Hur ser statsrådet på sådana förslag, alltså att vi börjar sätta en målbild för att ta oss ur detta? Vi har nämligen haft en negativ utveckling sedan 1990-talet.

Anf. 73 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka Jesper Skalberg Karlsson för frågan och för att han fäster uppmärksamhet på denna mycket viktiga fråga som är oerhört viktig i skolans inre arbete och i många människors liv. Den är viktig inte bara för de unga människor som går i skolan utan också för en bred krets av anhöriga och vänner runt omkring dem.

Vi tycks vara överens om att den ökande psykiska ohälsan i inte minst gymnasieskolan är någonting som är oroväckande och värd att ta på mycket stort allvar. Det finns många goda skäl till att vara bekymrad.

Vi kan också vara överens om att vi inte har jättebra mätinstrument för att mäta psykisk ohälsa. De siffror som man hittar i olika former av utvärderingar och statistiska genomgångar bygger ofta och i ganska stor utsträckning på elevernas egna uppgifter om den upplevda hälsan. Dessa uppgifter är värda att ta på stort allvar, men de är förstås också påverkade av den tidsanda som finns och vilken uppfattning som finns hos elever och i samhället i övrigt om vad psykisk hälsa och psykisk ohälsa är för någonting.

Med detta sagt är vi överens om att denna fråga är viktig. Den upplevda psykiska ohälsan ökar på ett oroväckande sätt, inte minst bland flickor. Vi ser att det finns ett starkt samband mellan psykisk ohälsa och avhopp från gymnasiet. Vi vet, när vi tittar lite grann framöver, att det finns ett mycket starkt samband mellan psykisk ohälsa och förekomsten av att vara en så kallad ung som varken arbetar eller studerar. Detta är den effekt som psykisk ohälsa kan få i form av avhopp och liknande. Den kan följa en ung människa under många år, även efter studietiden.

Vi vet också att det finns ett starkt samband mellan å ena sidan psykisk hälsa och psykisk ohälsa och å andra sidan elevernas resultat. En stor och omfattande studie från Kungliga Vetenskapsakademien för några år sedan pekade mycket tydligt på det. Vi ser också att i den internationella forskningen om skolans organisering och skolans resultat tar frågan om elevernas välbefinnande och välmående en allt större plats.

Jag välkomnar därför att Jesper Skalberg Karlsson väcker denna fråga. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi följer de insatser som nu görs och håller i dem, så att insatserna kan vara en del av skolans inre arbete och vara en del av skolans självklara arbete med att säkerställa att eleverna når målen och utvecklas som de ska i gymnasieskolan.

Jesper Skalberg Karlsson ställer också en direkt fråga om det vore aktuellt att sätta upp ett mål för psykisk ohälsa, eller snarare för psykisk hälsa antar jag att han menar. Det är någonting som jag på rak arm inte kan svara på. Att sätta upp den typen av mål kräver många överväganden i form av hur ett sådant mål skulle vara formulerat. Men jag ska gärna fundera på den saken medan jag äter mina jordgubbar i sommar och funderar över

gymnasieskolans utveckling. Frågan om den psykiska hälsan bland våra gymnasieelever är nämligen mycket viktig från så många olika utgångspunkter.

Anf. 74 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för både svaret och löftet om att fundera mer på frågan.

Utöver att det är svårt att mäta psykisk ohälsa, är det också svårt att veta exakt var den kommer ifrån, var den härstammar från. Vi kan titta på dem som behöver medicinering och som verkligen har neuropsykiatriska tillstånd. Men när vi tittar på 90-talister och tidiga 00-talister vet vi inte riktigt varför så många känner sig olyckliga och varför det har blivit så. Man skulle kunna tänka sig, om man är mycket basal eller rudimentär, att lycka är skillnaden mellan förväntning och utfall. Om man har alldeles för höga förväntningar spelar det nästan ingen roll hur bra utfallet blir, eftersom man ändå kommer att känna sig besviken.

Det är ändå så att vi har det bättre nu än någonsin förr på de allra flesta områden. Det mesta blir bättre. En sådan känd graf från Hans Rosling är att om man drar ut linjen under de senaste 100 åren har det mesta blivit bättre. Sedan kan man se något litet hack i kurvan. Spanska sjukan var det största som hände för de människor som levde då. Men när vi ser detta aggregerat var detta just bara ett hack i kurvan.

Jag tycker att det är bra att statsrådet talar om att vi behöver titta på detta med nya glasögon och hitta nya lösningar. Det är verkligen ett avancerat problem. Jag tror också att det skulle vara välkommet om man tittade på detta inte bara minister för minister utan ganska integrerat.

För några veckor sedan hade jag en debatt spontant med Annika Strandhäll, då vi diskuterade hur det ser ut på arbetsplatser runt om i Sverige. Det är tydligt att problematiken där är ungefär densamma som tas upp när vi talar om hemmasittare i gymnasieskolan. Man vet inte riktigt hur man ska hantera någon som mår dåligt. Då sjukskriver man och skickar hem den personen. Men då finns det faktiskt ingen evidens för att någonting egentligen blir bättre. Man tar ifrån dessa människor den sociala närvaron med andra människor, och många har ett socialt behov. De behöver inte gå upp tidigt på morgonen, äta frukost, klä på sig och göra det som är rutiner.

Ett handslag mellan Annika Strandhäll och Ylva Johansson vore därför välkommet. På samma sätt kan man fundera på om ett handslag skulle behövas mellan Anna Ekström och Gustav Fridolin och att de funderar på om det är i gymnasieskolan som vi ska sätta in de tydliga insatserna, eller om det ska göras ännu tidigare. Var gör saker mest nytta?

Som statsrådet säger vet vi inte riktigt hur man ska mäta psykisk ohälsa, och det är svårt att komma på rent intuitivt exakt hur ett mål om psykisk hälsa ska formuleras. Jag instämmer verkligen i det. Det kräver noggranna överväganden.

Men, som sagt, det vore välkommet med mer evidensbaserad politik för att möta psykisk ohälsa och för att främja psykisk hälsa. Jag är övertygad om att denna diskussion kommer att fortsätta långt efter att även jag har lämnat riksdagen. Men det är härligt att man nu har börjat arbeta med frågan. Det vore välkommet om man gjorde det på ett målmedvetet sätt

och om man gjorde det tillsammans med andra statsråd. Det är nämligen, som sagt, problem inte bara i gymnasieskolan utan betydligt bredare än så.

Prot. 2016/17:132
27 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 75 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Elevernas psykiska hälsa har förstås ett samband med skolan. Men den har samband med väldigt mycket mer. Det handlar om ett uttryck som ibland tillskrivs Hillary Clinton om att det krävs en hel by för att uppfostra ett barn. För varje ung människa som finns i skolan finns det också ett helt samhälle runt omkring som har en mycket stor påverkan, inte minst när det gäller dessa saker.

Jag är mycket stolt och glad över att regeringen har gjort så stora satsningar på elevhälsan, en elevhälsa som faktiskt kan vara en del av skolans arbete med undervisning och utbildning. Man ska inte bara arbeta med elevernas hälsa utan också med hur elevernas hälsa kan leda till bättre studieresultat och ett större deltagande i skolarbetet. Därför är det viktigt med de insatser som nu görs inom ramen för de nationella skolutvecklingsprojekten. Det är faktiskt helt avgörande att denna fråga inte ses som någonting som man arbetar med när det finns tillgängliga projektpengar utan att den integreras i skolans vardagliga arbete. Det handlar om så viktiga saker som hur eleverna ska uppnå sina kunskapsmål, hur de ska utvecklas som människor och trivas och vara lyckliga under sina viktiga ungdomsår.

Jag är också glad över det samarbete regeringen har initierat tillsammans med idrottsrörelsen för att stärka elevers rörelse i skolan. Jag tror att den typen av initiativ, där inte bara skolans viktiga personal utan faktiskt även samhället runt omkring deltar och bidrar till att stärka elevernas förutsättningar, är väldigt viktiga.

Det allra viktigaste är kanske trots allt att lärare och rektorer får goda möjligheter och bra verktyg för att tillsammans med elevhälsan arbeta med att vända ung människa ska trivas och må bra i skolan samt lära sig så mycket som möjligt. Även om för höga förväntningar kan leda till besvikelse är nämligen kärleksfullt höga, och utmanande höga, förväntningar ofta väldigt bra för eleverna – i alla fall om man ser till deras utveckling.

Anf. 76 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Herr talman! Man kan självklart diskutera nivån på kraven och förväntningarna, men jag tror att den stora utmaningen är att göra dem tydliga och se till att de finns i allas medvetande. Jag tror att det handlar mer om att veta vad som förväntas av en och vilka krav som ställs på en – och hur man uppnår sina mål – än om hur höga eller låga förväntningarna är. Det är inte bara X-axeln, utan det är en X- och en Y-axel.

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för debatten. Det är ett komplicerat ämne, och vi har inte alla svar. Jag är övertygad om att debatten kommer att fortsätta, men också om att den är bra i sig. Den bryter stigmat och gör att vi pratar om problemet. Jag tycker att det är bra att vi tittar på evidensbaserade lösningar och även diskuterar över blockgränserna. Detta är nämligen ett problem som kräver – men kanske framför allt *förtjänar* – en långsiktighet som går bortom mandatperioden.

I övrigt vill jag önska statsrådet en trevlig sommar. Jag hoppas att hon får läsa många böcker efter en hektisk Almedalsvecka.

Prot. 2016/17:132
27 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 77 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S):

Herr talman! Vi har ett tydligt intresse av att tala om denna fråga och ta den på mycket stort allvar. Jag är övertygad om att öppenhet är viktig. Det är bra att vi pratar om detta, och varje person som går ut och öppet och tydligt talar om sin psykiska ohälsa och hälsa bidrar till att säkerställa att det går att tala om de här frågorna på ett klokt och övervägt sätt.

Jag är också övertygad om att ett stärkt arbete med elevhälsa, integrerat i undervisningen, är bra för elevernas mående, hälsa och trivsel. Det är bra för att förebygga kränkningar och olika former av missgrepp i skolan, och det är väldigt bra för att säkerställa att eleverna får lära sig så mycket de kan och har rätt till.

Med de orden får jag tacka så mycket för debatten och för den viktiga fråga som har ställts. Jag önskar ledamoten och alla andra en trevlig sommar.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 23 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Proposition

2016/17:212 Möjlighet att avstå från återkallelse av uppehållstillstånd när arbetsgivaren självmant har avhjälpt brister

Skrivelse

2016/17:211 Redovisning av fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2016

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition och skrivelse skulle förlängas till och med *onsdagen den 20 september*.

EU-dokument

KOM(2017) 240 Diskussionsunderlag Hur vi bemöter globaliseringen

§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 26 juni

2016/17:1673 Hantering av personer som anses vara säkerhetsshot
av Markus Wiechel (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:1674 Nyanlända elevers möjlighet att klara svensk skola
av Markus Wiechel (SD)

till utbildningsminister Gustav Fridolin (MP)

2016/17:1675 Regeringens syn på Muslimska brödraskapet
av *Markus Wiechel* (SD)
till kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP)

Prot. 2016/17:132
27 juni

2016/17:1676 Ideella sektorns betydelse inom arbetsmarknadspolitiken

av *Elisabeth Svantesson* (M)
till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2016/17:1677 Statsministerns besök i Kina

av *Karin Enström* (M)
till statsminister Stefan Löfven (S)

2016/17:1678 Mål mot piratkopiering

av *Jörgen Warborn* (M)
till kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP)

2016/17:1679 Sjärräddningssällskapet

av *Tobias Billström* (M)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:1680 Nordjobb

av *Cassandra Sundin* (SD)
till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1681 IS-sympatisörer inom samhällsservicen

av *Markus Wiechel* (SD)
till statsrådet Åsa Regnér (S)

2016/17:1682 Gårdsförsäljning av öl och vin

av *Maria Malmer Stenergard* (M)
till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1683 Småskalig vattenkraft

av *Cecilie Tenfjord-Toftby* (M)
till miljöminister Karolina Skog (MP)

2016/17:1684 Illegala trafikskolor

av *Maria Malmer Stenergard* (M)
till statsrådet Anna Johansson (S)

§ 25 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 26 juni

2016/17:1589 Militär utbildning i Ryssland

av *Hans Wallmark* (M)
till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1587 Rättegång för Figen Yüksekdağ

av *Ulla Andersson* (V)
till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1582 Gripandet av Alexej Navalny

av *Karin Enström* (M)
till utrikesminister Margot Wallström (S)

Prot. 2016/17:132 § 26 Kammaren åtskildes kl. 12.11.
27 juni

Sammanträdet leddes av andre vice talmannen.

Vid protokollet

JOHAN WELANDER

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
§ 2 Avsägelse.....	1
§ 3 Anmälan om kompletteringsval.....	2
§ 4 Utökning av antalet suppleanter.....	2
§ 5 Val av extra suppleant.....	2
§ 6 Anmälan om subsidiaritetsprövning	2
§ 7 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	3
§ 8 Ärenden för hänvisning till utskott	4
§ 9 Svar på interpellation 2016/17:560 om införande av ett alterneringsår	4
Anf. 1 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	4
Anf. 2 ERIK ANDERSSON (M)	5
Anf. 3 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	6
Anf. 4 ERIK ANDERSSON (M)	7
Anf. 5 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	7
Anf. 6 ERIK ANDERSSON (M)	8
Anf. 7 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	8
§ 10 Svar på interpellation 2016/17:561 om ett ökat antal arbetslösa	9
Anf. 8 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	9
Anf. 9 ERIK ANDERSSON (M)	10
Anf. 10 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	11
Anf. 11 ERIK ANDERSSON (M)	12
Anf. 12 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	13
Anf. 13 ERIK ANDERSSON (M)	13
Anf. 14 Arbetsmarknads- och etableringsminister YLVA JOHANSSON (S).....	14
§ 11 Svar på interpellation 2016/17:570 om gotländsk elförbindelse	14
Anf. 15 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	14
Anf. 16 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	14
Anf. 17 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	15
Anf. 18 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	16
Anf. 19 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	17
Anf. 20 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	18
Anf. 21 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	18
§ 12 Svar på interpellation 2016/17:559 om riksdagens tillkännagivande om generell tillståndsplikt.....	19
Anf. 22 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	19
Anf. 23 JENNY PETERSSON (M).....	20

Anf. 24 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	20
Anf. 25 JENNY PETERSSON (M)	21
Anf. 26 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	22
Anf. 27 JENNY PETERSSON (M)	22
Anf. 28 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	22
§ 13 Svar på interpellation 2016/17:565 om arbetet med den nya jämställdhetsmyndigheten	22
Anf. 29 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	22
Anf. 30 EWA THALÉN FINNÉ (M).....	23
Anf. 31 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	24
Anf. 32 EWA THALÉN FINNÉ (M).....	25
Anf. 33 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	25
Anf. 34 EWA THALÉN FINNÉ (M).....	27
Anf. 35 Statsrådet ÅSA REGNÉR (S)	27
§ 14 Svar på interpellation 2016/17:569 om statliga färjor till Gotland	27
Anf. 36 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S)	27
Anf. 37 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	28
Anf. 38 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S)	28
Anf. 39 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	29
Anf. 40 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S)	29
§ 15 Svar på interpellation 2016/17:573 om gemensamma reslösningar i den svenska kollektivtrafiken	29
Anf. 41 Statsrådet ANNA JOHANSSON (S)	29
§ 16 Svar på interpellation 2016/17:562 om hepatit C och strategin mot hiv	31
Anf. 42 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S)	31
Anf. 43 JENNY PETERSSON (M)	32
Anf. 44 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S)	33
Anf. 45 JENNY PETERSSON (M)	33
Anf. 46 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S)	34
Anf. 47 JENNY PETERSSON (M)	35
Anf. 48 Socialförsäkringsminister ANNIKA STRANDHÄLL (S)	35
§ 17 Svar på interpellation 2016/17:466.....	36
§ 18 Svar på interpellation 2016/17:539 om avgiftsfri skola för alla.....	36
Anf. 49 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	36
Anf. 50 DANIEL RIAZAT (V).....	36
Anf. 51 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	37
Anf. 52 DANIEL RIAZAT (V).....	38
Anf. 53 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	39
Anf. 54 DANIEL RIAZAT (V).....	39
Anf. 55 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	40
§ 19 Svar på interpellation 2016/17:541 om elevers individuella inflytande.....	40
Anf. 56 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	40

Anf. 57 DANIEL RIAZAT (V).....	40
Anf. 58 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	41
Anf. 59 DANIEL RIAZAT (V).....	42
Anf. 60 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	42
Anf. 61 DANIEL RIAZAT (V).....	43
Anf. 62 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	43
§ 20 Svar på interpellation 2016/17:508 om	
Digitaliseringsrådet.....	43
Anf. 63 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	43
§ 21 Svar på interpellation 2016/17:540 om elevföreträdares	
synliggörande i skollagen.....	44
Anf. 64 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	44
Anf. 65 DANIEL RIAZAT (V).....	45
Anf. 66 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	46
Anf. 67 DANIEL RIAZAT (V).....	46
Anf. 68 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	47
Anf. 69 DANIEL RIAZAT (V).....	48
Anf. 70 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	48
§ 22 Svar på interpellation 2016/17:567 om psykisk ohälsa i	
gymnasiet.....	49
Anf. 71 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	49
Anf. 72 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	50
Anf. 73 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	51
Anf. 74 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	52
Anf. 75 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	53
Anf. 76 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	53
Anf. 77 Statsrådet ANNA EKSTRÖM (S).....	54
§ 23 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid.....	54
§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	54
§ 25 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	55
§ 26 Kammaren åtskildes kl. 12.11.....	56